

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

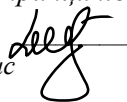
Факультет економіки та управління
Кафедра бізнес-економіки та підприємництва

Освітньо-професійна програма «Економіка підприємства»
Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність 051 «Економіка»

Форма навчання денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
на тему «ОБҐРУНТУВАННЯ БІЗНЕС-ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА»

ПЕРШИКОВОЇ ВАЛЕРІЇ ВІТАЛІЇВНИ

*Робота виконана з дотриманням основних принципів та фундаментальних цінностей академічної
добročесності* *Першикова В.В.*
підпис

Науковий керівник: кандидат
економічних наук, доцент
Марія ТЕПЛЮК

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК) «__»____20__ р. протокол № __

Зав. кафедри бізнес-економіки
та підприємництва,
докт. екон. наук, проф.

Інна РСПІНА

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	5
1.1 Сутність інноваційного розвитку підприємства	5
1.2 Класифікація та вибір напрямків інноваційного розвитку підприємства	10
1.3 Методи вимірювання рівня інноваційного розвитку підприємства	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	20
2.1 Характеристика АТ «Фармак» як суб'єкта господарювання	20
2.2 Оцінка фінансово-економічного стану АТ «Фармак»	26
2.3 Аналіз стану інноваційного розвитку АТ «Фармак»	35
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ БІЗНЕС-ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	41
3.1 Розробка бізнес-пропозицій щодо удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак»	41
3.2 Економічне обґрунтування доцільності розроблених пропозицій щодо удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак»	48
ВИСНОВКИ	54
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	57
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

Актуальність теми. Зростання економіки, процвітання будь-якої країни на сьогоднішній день визначаються концентрацією та ступенем розвитку інтелектуального потенціалу. В Україні низький для європейської держави рівень інноваційної активності. У масштабах країни ефект від інноваційної діяльності майже непомітний, не налагоджені тісні, постійні та продуктивні контакти між наукою та бізнесом, ефективне функціонування національної інноваційної системи загалом.

В даний час інноваційна модель розвитку підприємства – запорука успішності розвитку галузей, регіонів, окремих територій. Інноваційна модель розвитку підприємства, органічно поєднуючи у собі економічні інтереси, може формувати гнучке наукомістке виробництво та ринок інноваційних продуктів. При цьому можливості підприємств у реалізації інновацій суттєво різняться. Тому проблеми, пов'язані зі здатністю та готовністю підприємств до інноваційного розвитку, є дуже актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що стосуються інноваційного розвитку підприємства висвітлювали у своїх роботах такі науковці, як: Вакалюк В.А., Горошанська О.О., Дончак Л.Г., Кашена Н.Б., Макаренко С.М., Маркіна І.А., Стадник В.В., Теплюк М.А., Юдіна М., Юринець З.В. та інші. Проте існує потреба у розробці бізнес-пропозицій з удосконалення забезпечення інноваційного розвитку підприємства.

Мета і завдання дослідження. Систематизація підходів до активізації процесів інноваційної діяльності на українських підприємствах. Відповідно до мети сформує завдання, які необхідно дослідити:

- дослідити сутність інноваційного розвитку підприємства;
- розглянути класифікацію та вибір напрямків інноваційного розвитку підприємства;
- описати методи вимірювання рівня інноваційного розвитку підприємства;

- представити характеристику АТ «Фармак» як суб'єкта господарювання;
- здійснити оцінку фінансово-економічного стану АТ «Фармак»;
- провести аналіз стану інноваційного розвитку АТ «Фармак»;
- розробити бізнес-пропозиції щодо удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак»;
- обґрунтувати доцільність розроблених пропозицій щодо удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак».

Об'єкт дослідження – процеси удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак».

Предмет дослідження – розробка пропозицій щодо удосконалення забезпечення інноваційного розвитку підприємства.

Методи дослідження. У роботі використовувались наступні методи: абстрагування, аналогія, класифікація, узагальнення, порівняльний аналіз, синтез, аналіз літератури, дедукція, економічний метод, графічний тощо.

Наукова новизна одержаних результатів. Найбільш суттєві наукові результати дипломного проекту, що містять наукову новизну і характеризують особистий внесок автора, такі:

- розроблено бізнес-пропозиції щодо удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак»;
- дістали подальший розвиток оцінка наукових досліджень з питань дослідження дефініції «інноваційний розвиток підприємства».

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Висновки і практичні рекомендації, розроблені на основі результатів дослідження, підвищують результативність забезпечення інноваційного розвитку підприємства.

Інформаційна база дослідження формувалась на основі праць українських та зарубіжних науковців і практиків, статистичних даних офіційних сайтів, річної фінансової звітності АТ «Фармак» та інших інтернет-джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність інноваційного розвитку підприємства

Сучасний етап розвитку національної економіки свідчить про необхідність переорієнтації діяльності підприємств, тобто, перехід на інноваційний тип розвитку задля підвищення своєї конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Внаслідок цього, процес управління на підприємстві, повинен бути орієнтованим на інноваційний розвиток, що дозволяє чітко та адекватно реагувати на зміни ринку. В результаті інноваційний розвиток стає ефективним ринковим інструментом управління сучасними соціально-економічними системами, а інноваційність – однією з конкурентних переваг.

Поняття «інноваційний розвиток підприємства» розглядалося у працях багатьох українських та зарубіжних науковців.

Так, Мігус І. під інноваційним розвитком розуміє «...послідовність реалізованих нововведень, що охоплює певну область діяльності (наприклад, виробництво продукції, збут, логістика), та включає сфери, що впливають на загальний результат підприємства(управління, маркетинг, навчання, фінанси, збут тощо)». З цього визначення випливає, що інноваційний розвиток має мати комплексний характер [16, с. 160].

На думку Єпіфанова І.Ю., під інноваційним розвитком слід розуміти «...цілеспрямоване постійне вдосконалення та підвищення ефективності власне інноваційної діяльності підприємства» [11, с. 355].

Науковець Грабчук І.Ф. наводить наступне визначення: «інноваційний розвиток – це цілеспрямоване неухильне підвищення конкурентоспроможності та економічної ефективності підприємства, що має якісний характер та засноване

на інтенсивних факторах розвитку – знаннях, інформації, передових технологіях тощо» [7].

Грабчук І.Ф. зауважує, що інноваційний розвиток відрізняється від технічного розвитку і навіть науково-технічного, який містить елемент динамізму, адже він характеризує здатність господарської одиниці (підприємства) розвиватися на власній основі у майбутньому (рис. 1.1) [7].

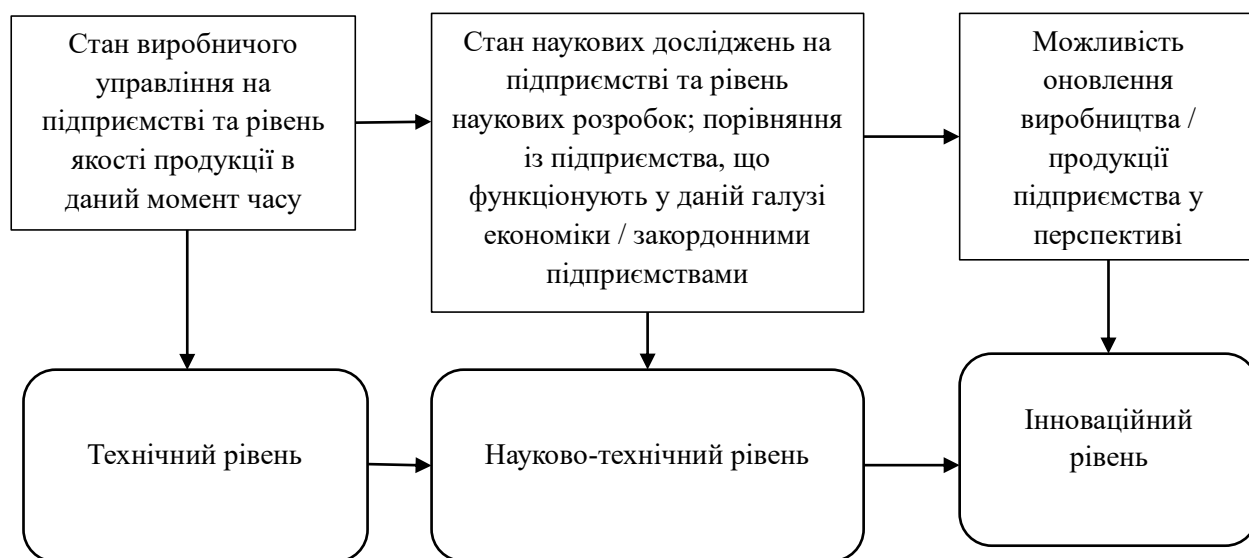

Рисунок 1.1 – Взаємозв'язок понять технічного, науково-технічного та інноваційного рівнів

Джерело: розроблено автором на основі [7]

Представимо авторське визначення поняття «інноваційний розвиток». Так, інноваційний розвиток підприємства – це процес впровадження новаторських ідей, технологій, продуктів або процесів, спрямований на підвищення конкурентоспроможності, ефективності та прибутковості підприємства. Це може включати в себе створення нових товарів або послуг, оптимізацію виробничих процесів, впровадження нових методів управління або здійснення стратегічних партнерств із іншими організаціями для спільного розвитку. Інноваційний розвиток може допомогти підприємствам адаптуватися до змін в економічному оточенні, збільшити їхню вартість і стійкість до конкуренції на ринку.

Інноваційний розвиток передбачає розробку та впровадження інновацій, їх

цілеспрямований пошук за допомогою розвитку та реалізації творчого потенціалу персоналу та формування особливої інноваційно-організаційної культури та сприйнятливості нововведень.

Вакалюк В.А. зауважує, що в область інноваційного розвитку підприємства підпадають різні процеси, серед них: розробка нового продукту або якісна зміна існуючого продукту; запровадження нових видів діяльності; розвиток нових методів виробництва та розподілу (складування, доставка та реалізація) продукту; освоєння нових ринків збуту; розробка нових джерел постачання сировини та інших факторів виробництва; розвиток нових форм управління персоналом, у тому числі методів набору, оцінки та руху; впровадження нових методів та стандартів управління; реалізація нових чи змінених стратегічних напрямів підприємства; запровадження нових джерел (схем) отримання фінансових ресурсів; впровадження нових форм взаємодії з елементами зовнішнього середовища [1, с. 73].

Не викликає сумніву той факт, що інноваційний розвиток соціально-економічних систем ґрунтується на використанні інновацій, а ті у свою чергу, ґрунтуються на нововведеннях, які виходять внаслідок трансформації знань (рис. 1.2).

Економічна сутність інновацій трактується неоднозначно і протягом значного проміжку часу залишається спірною. Внаслідок чого, в сучасній теорії інноватики, інновації розглядаються з кількох сторін [10, с. 66; 11, с. 88; 19, с. 260; 20, с. 47]:

- як розвиваючий комплексний процес створення, поширення та використання нової ідеї, яка сприяє підвищенню ефективності роботи підприємства;
- як будь-яка зміна, пов'язана з використанням нових або вдосконалених технічних та технологічних рішень у техніці та технології, організації виробництва, у процесах збуту та постачання тощо;
- як об'єкт, впроваджений у виробництво в результаті проведення наукового дослідження чи відкриття, якісно відмінний від попереднього аналога. З цієї

позиції, інновація характеризується вищим технологічним рівнем, новими споживчими якостями товару чи послугами проти попередніх продуктів;

Рисунок 1.2 – Трансформація нововведення у інновації на підприємстві

Джерело: розроблено автором на основі [2]

- як результат творчого процесу у вигляді створених (або впроваджених) нових споживчих цін, застосування яких вимагає, щоб особи, що їх використовують, або організація змінили звичні стереотипи діяльності, навички;

- як процес інвестування в новації, вкладення коштів у розробку нової техніки, технології, наукові дослідження, вкладення коштів в економіку, що забезпечує зміну поколінь техніки та технології, розподіл ресурсів та фондів на підприємствах.

Інновації набувають все більшого значення для підвищення конкурентоспроможності та сталого зростання не тільки національних економік, а й підприємств усіх сфер діяльності. Країни, які здійснюють інноваційну

політику, розвивають економіку знань, демонструють свою ефективність та високі темпи економічного розвитку. В результаті чого, інноваційний розвиток підприємства є частиною загального життєвого циклу інновації (рис. 1.3).

Основне призначення інноваційного розвитку, як категорії, полягає в тому, щоб теоретично позначити головні проблеми інноваційної пасивності соціально-економічних систем та показати шляхи їхнього практичного подолання. Однією із суттєвих проблем інноваційної пасивності підприємств, що потребує методологічного вирішення, є складності одночасного фінансово-економічного забезпечення поточної господарської та перспективної інноваційної діяльності. Можливим вирішенням цієї проблеми можуть стати аналіз інноваційної активності та оцінка інноваційного потенціалу підприємств [39, с. 50].

Рисунок 1.3 – Життєвий цикл інновації

Джерело: розроблено автором на основі [17, с. 113]

Таким чином, можна зробити висновок про те, що інноваційний розвиток підприємства як економічна категорія, є сукупністю економічних відносин, що виникають з приводу організації цілеспрямованого підвищення його економічної ефективності та конкурентоспроможності на основі інновацій.

При цьому, інновації пов'язують різні за характером та способами управління галуззі господарської діяльності: науку, виробництво, інвестиції, логістику тощо. Удосконалення стилів і прийомів інноваційного управління, швидке і адекватне реагування на зміну кон'юнктури ринку, розвиток нових напрямів інструментів у діяльності підприємства, вдосконалення всіх основних елементів, сучасного інноваційного менеджменту стосовно специфіки національного ринку дають можливість сформувати резерви для успішного розвитку підприємства.

1.2 Класифікація та вибір напрямків інноваційного розвитку підприємства

Вибір напрямку інноваційного розвитку підприємства обумовлений станом зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства, передбачає детальне вивчення чинників, які впливають на його розвиток. Відтак, аналіз чинників розвитку підприємства поруч із аналізом ризиків формують пакет можливостей підприємства, з урахуванням якого здійснюється вибір напрямків інноваційного розвитку.

Дослідження наукової літератури [11, с. 172; 12, с. 30; 22, с. 175] свідчать про те, що чинники, які впливають на вибір напрямку інноваційного розвитку підприємства (залежно від рівня середовища), можуть бути поділені на три групи (рис. 1.4). Чинники макрорівня (стратегічна політика держави, у т. ч. в галузі міжнародних відносин, економічна політика держави, політика держави щодо інноваційного розвитку, стан економіки, перспективи її розвитку) можуть бути враховані у сукупності. Чинники мезорівня (особливості конкурентного середовища підприємства, кон'юнктура попиту, економічні умови середовища (податкові, кредитні тощо), характеристики стейкхолдерів) очевидні і доступні для аналізу. До чинників мікрорівня можна віднести всі внутрішні фактори:

сукупність ресурсів, якими володіє підприємство: кадрові, інтелектуальні, організаційно-управлінські, технологічні, інформаційні, фінансові тощо (рис. 1.4).

Рисунок 1.4 – Чинники, що впливають на вибір напрямку інноваційного розвитку підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [21, с. 77]

На думку Маркіна І.А., аналіз виділених чинників на всіх трьох рівнях дозволить створити повноцінну картину стану можливостей підприємства та вибрати правильну стратегію інноваційного розвитку. Вихідними даними для аналізу ситуації на макро- та мезорівнях є прогнози макроекономічного розвитку, розвитку конкретного регіону; державні проекти та програми економічного розвитку, у тому числі у сфері розвитку інновацій; аналіз поточної ситуації у міжнародній політиці, перспективи її розвитку; стратегічні орієнтири підприємств-конкурентів у сфері інноваційного розвитку; аналіз поведінкових практик конкурентів та стейкхолдерів, характер зацікавленості останніх у розвитку інновацій на підприємстві [21 с. 77].

Ілляшенко Н.С. вважає, що основними групами напрямів інноваційного розвитку підприємства є наступні: інновації у продукт/послугу, інновації у

процес реалізації продукту/послуги, інновації у ресурсне забезпечення продукту/послуги. До першої групи належать інновації у технологію виробництва продукту, інноваційну модернізацію продукту. До другої – інновації в процесах аналізу інформації, пов'язаної з ринком, інновації в процес розширення ринків збуту товару, інновації у процес створення іміджу продукту, інновації у цінову політику. До третьої групи – інновації в управління кадрами, інновації в інфраструктуру продукту, інновації в реалізацію ключових функцій, що забезпечують інноваційний розвиток підприємства (рис. 1.5) [14, с. 83].

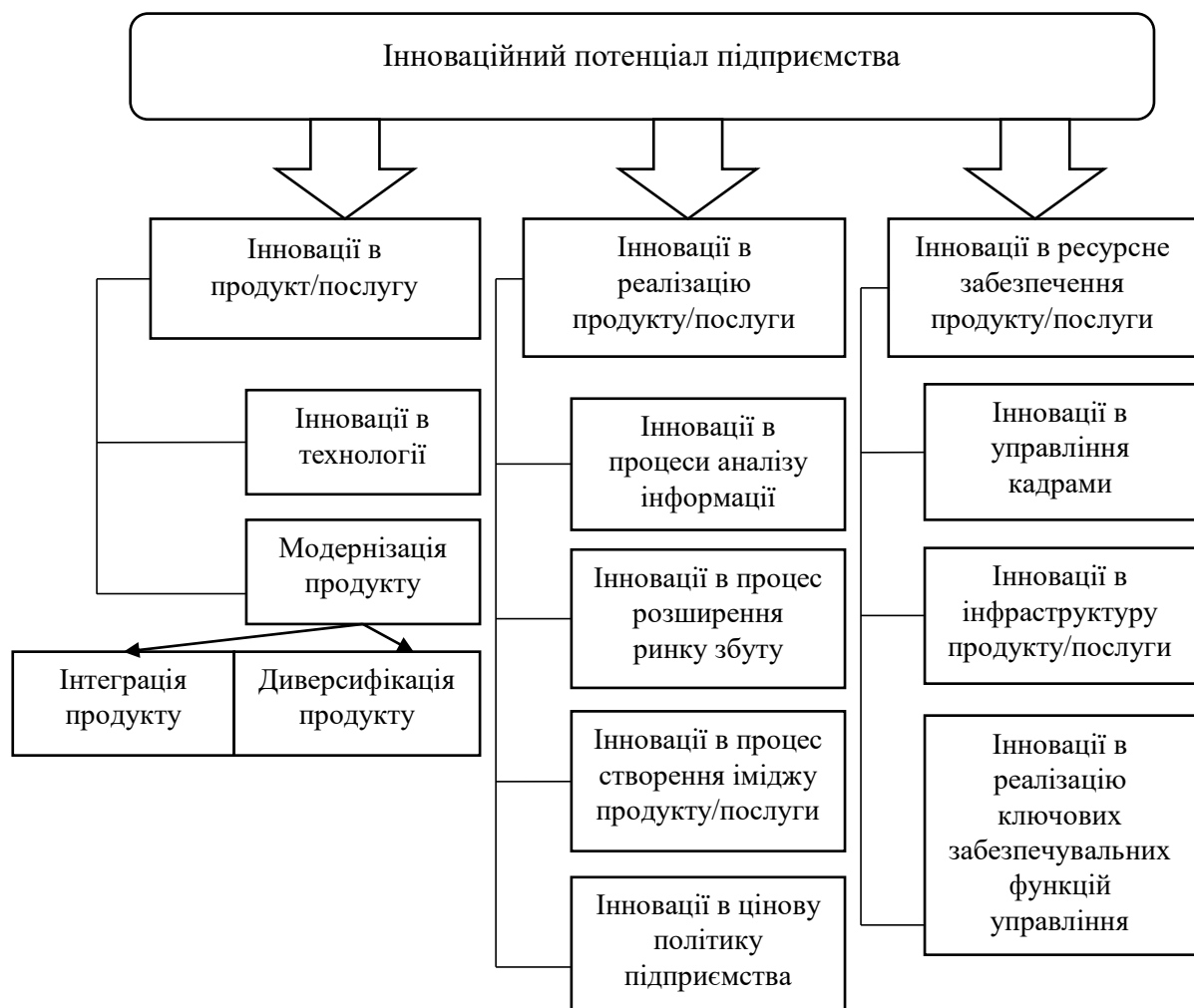

Рисунок 1.5 – Напрями інноваційного розвитку підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [14, с. 83]

Вибір напрямків інноваційного розвитку підприємства відбувається за допомогою оцінки можливостей. Так, оцінка можливостей інноваційного розвитку – процес прийняття зваженого рішення щодо доцільність

запровадження інновацій у процес розвитку підприємства. Найчастіше це здійснюється на підставі комплексної оцінки сильних та слабких сторін діяльності підприємства, заснованої, у свою чергу, на експертній оцінці наявних ресурсів та ризиків. Часто з цією метою застосовується SWOT-аналіз. Розрахунок ефективності інноваційного проекту здійснюється на основі комплексної оцінки переваг (можливостей) підприємства та загроз для розвитку проекту.

На оцінці можливостей вибудовується ефективна система стратегічного управління підприємством у процесі вибору напрямів його інноваційного розвитку. Інструменти системи стратегічного управління – оцінка виробничих можливостей підприємства, умов, за яких можлива реалізація інноваційного продукту, ресурсів, що використовуються для здійснення виробництва продукту, аналіз забезпечувальних (допоміжних) процесів виробництва продукту з погляду їх ефективності та адекватності цілям виробництва.

На рис. 1.6 зображено дерево можливостей вибору напрямів інноваційного розвитку підприємства за Марченко О.І. [22, с. 100].

Отже, вихідними даними під час аналізу ситуації зовнішнього та внутрішнього середовища служать будь-які зміни економіки та соціально-економічної ситуації. На думку Мігус І., ці зміни можуть мати довгостроковий характер, але зрештою або сприяти, або перешкоджати розвитку підприємства [25, с. 160].

Невраховані можливості тут можуть спричинити серйозні проблеми. Те саме стосується зміни демографічної та соціальної структур суспільства, що в перспективі може викликати зміни у попиті на продукцію/послуги, зміна стратегій поведінки споживачів тощо. Зміна споживчої поведінки також може бути наслідком певних соціально-економічних змін [20, с. 88].

Фактор застарілих технологій підвищує витрати виробництва/реалізації продукції/послуги та вимагає внесення інноваційних змін саме у зазначені процеси. Застарілі знання про продукт/послуги виступають передумовою підвищення інформаційного забезпечення і, як правило, впливають на модернізацію процесів, що забезпечують (інформаційне, фінансове, кадрове

забезпечення тощо). І, нарешті, ще один фактор, який є передумовою для інноваційного розвитку підприємства, – застарілі методи управління, організації, аналізу, що використовуються на підприємстві [21, с. 8].

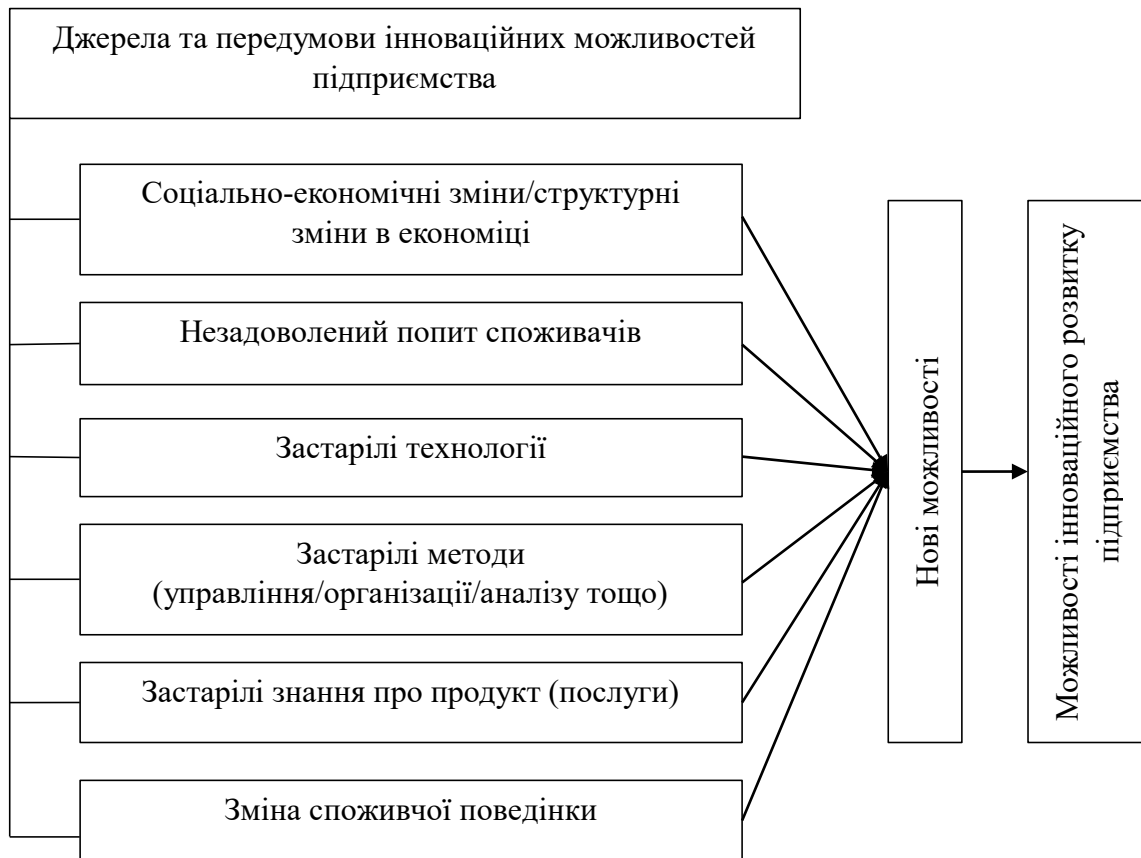

Рисунок 1.6 – Дерево можливостей для інноваційного розвитку підприємства за Марченко О.І.

Джерело: розроблено автором на основі [22, с. 100]

Для вибору напрямку інноваційного розвитку підприємству також необхідно мати оцінку рівня інформаційних, науково-методичних (методичних), технологічних, інноваційних ресурсів. Останні мають на увазі наявність успішного попереднього досвіду впровадження інновацій на підприємстві, а також володіння комплексом передумов різного характеру для впровадження інновацій (наприклад, інноваційна активність персоналу, інтелектуальні, науково-методичні, організаційно-управлінські, технологічні) [21, с. 9].

Таким чином, інноваційний розвиток підприємства зумовлений цілим спектром передумов (умов). Відтак, оцінка значущості, ресурсів та ризиків є

ключовими ланками в процесі стратегічного планування інноваційного розвитку підприємства. На основі аналізу та оцінки ресурсів та ризиків проводиться оцінка реалізованості інновацій та обґрунтування вибору напряму інноваційного розвитку підприємства.

1.3 Методи вимірювання рівня інноваційного розвитку підприємства

Посилення конкуренції на світових ринках вимагає від економіки будь-якої країни, в тому числі й української, посилення інноваційної складової [16, с. 38]. Підприємства, які здійснюють інноваційну діяльність, здатні забезпечувати високі темпи зростання у довгостроковій перспективі. Звідси слідує, що створення нових конкурентних переваг підприємства безпосередньо пов'язані з можливостями інноваційного розвитку.

В зарубіжній та українській літературі представлена велика кількість методів оцінки ефективності інноваційного розвитку, в т.ч. інноваційного потенціалу підприємства. Найбільш розповсюдженні із них традиційні методи не враховують специфіку інноваційного характеру, із-за чого вони не завжди є ефективними [40, с. 5].

Проведення оцінки інноваційного розвитку є необхідним етапом високоефективного управління інноваційною діяльністю підприємства. Методам оцінки інноваційного розвитку підприємства, його економічної сутності приділено значну увагу у працях багатьох сучасних вчених (табл. 1.1).

Розглянемо переваги та недоліки кожного з розглянутих методів.

Метод аналітичних оцінок. Переваги методу: дозволяє провести оцінку стану ресурсної бази для реалізації нового проекту (за використання детального підходу); обчислюється інтегральне значення показника для оцінки рівня інноваційного розвитку (за використання діагностичного підходу). Недоліки методу: немає можливості визначити інтегральну оцінку інноваційного розвитку

(за використання детального підходу); високий рівень суб'єктивності; обмеженість використовуваного кола параметрів оцінки (за використання діагностичного підходу).

Таблиця 1.1 – Методики оцінки інноваційного потенціалу підприємства

Науковці, прихильники методики	Підхід до оцінки, що використовується	Метод оцінки	Результат оцінки
Стандик В.В., Головчук Ю.О.	Детальний підхід	Метод аналітичних оцінок (експертно- бальні оцінки)	Дозволяє визначити готовність та здатність підприємства до реалізації інноваційних проектів
	Діагностичний підхід		Виявляються різні сторони підприємства щодо елементів його внутрішнього середовища; оцінюються можливості реалізації того чи іншого інноваційного проекту
Єпіфанова І., Гладка Д.	Ресурсний підхід	Метод фінансово-економічного аналізу	Оцінюється достатність фінансових ресурсів підприємства для здійснення інновацій
Ілляшенко Н.С.	Факторний підхід	Метод аналітичних оцінок	Обчислюється інтегральний рівень інноваційного розвитку, дозволяє оцінити взаємозв'язок усіх характеристик діяльності підприємства
Вакалюк В.А.	Факторний підхід	Аналітичний метод (розрахунок системи показників)	Оцінюється стан кожної складової інноваційного розвитку підприємства шляхом обчислення ряду показників
Маслак О.І., Квятковська Л.А.	Інтегральний підхід	Матрична методика оцінки	Виробничі потужності підприємства описуються виробничою функцією Оппенлендера, що враховує науково-технічний прогрес
П'ятницька Г.Т., Григоренко О.М., Найдюк В.С.	Компонентний підхід	Метод компонентних оцінок, на основі груп показників, що характеризують кадровий, фінансово-економічний, науково-технічний, виробничо-технологічний, організаційно-управлінський потенціал та фактори інноваційної активності	Визначається показник з кожної групи показників, які найбільше характеризують складові компоненти інноваційного розвитку підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [1, с. 75; 12, с. 154; 148, с. 229; 23; 30, с. 45; 29 с. 55]

Метод фінансово-економічного аналізу. Переваги методу: високий рівень об'єктивності. Недоліки методу: не повне охоплення елементів інноваційного розвитку підприємства.

Метод аналітичних оцінок. Переваги методу: всебічна оцінка інноваційного розвитку; визначається інтегральний рівень інноваційного розвитку та оцінка за компонентами. Недоліки методу: для аналізу задіюється занадто великий об'єм інформації; багато показників характеризують узагальнений розвиток підприємства, а не інноваційний.

Аналітичний метод. Переваги методу: високий рівень об'єктивності, всебічна оцінка інноваційного потенціалу підприємства. Недоліки методу: немає критеріїв щодо оцінки показників.

Матрична методика оцінки. Переваги методу: можливість виявлення оптимізаційних заходів щодо розвитку інновацій на підприємстві; дозволяє оцінити реальні результати інноваційної діяльності. Недоліки методу: складність обчислень; необхідні для аналізу дані не завжди доступні.

Метод компонентних оцінок. Переваги методу: усестороння оцінка груп показників, що характеризують складові компоненти інноваційного розвитку підприємства. Недоліки методу: Необхідні дані не завжди доступні.

Єпіфанова І. та Гладка Д. для оцінки ефективності інноваційного розвитку пропонують використовувати наступні показники оцінки рівня інноваційного розвитку підприємства [12, с. 154]:

1. Частка витрат на НДДКР – відображає обсяг фінансування НДДКР на підприємстві за допомогою власних коштів:

$$K_1 = \frac{B_{\text{НДДКР}}}{\text{ЧД}} * 100\% \quad (1.1)$$

де, $B_{\text{НДДКР}}$ – витрати на НДДКР у розрахунковому році;

ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг у розрахунковому році.

2. Оцінка собівартості продукції – зниження експлуатаційних витрат у

проектах за рахунок застосування інновацій:

$$K_2 = \frac{B_0^{\text{екс}} - B_{\text{ІТ}}^{\text{екс}}}{B_{\text{ІТ}}^{\text{екс}}} * 100\% \quad (1.2)$$

де, $B_0^{\text{екс}}$ – експлуатаційні витрати за проектом без застосування інноваційних технологій;

$B_1^{\text{екс}}$ – експлуатаційні витрати по проекту з урахуванням застосування інноваційних технологій.

3. Зниження питомої ваги витрати на власні технологічні потреби – оцінка економії матеріальних ресурсів, що відображає динаміку зміни матеріальної ефективності виробничої діяльності та значним чином визначається інноваціями в управлінні:

$$K_3 = \frac{R_0^{\text{мат}} - R_{\text{ІТ}}^{\text{мат}}}{R_{\text{ІТ}}^{\text{мат}}} * 100\% \quad (1.3)$$

де, $R_0^{\text{мат}}$ – питома вага витрат на власні технологічні потреби у перерахунку на товаротransпортну роботу у попередньому році;

$R_{\text{ІТ}}^{\text{мат}}$ – питома вага витрат на власні технологічні потреби у перерахунку на товаротransпортну роботу у розрахунковому році.

4. Приріст кількості патентів і ліцензій, що використовуються – оцінка поліпшення споживчих властивостей виробленої продукції. Відображає патентну та ліцензійну активність підприємства та технічний рівень створюваних технологій. Характеризує результативність власної науково-технічної діяльності та свідчить про участь підприємства у трансфері технологій:

$$K_4 = N_1 - N_0 \quad (1.4)$$

де, N_1 – кількість патентів та ліцензій, що використовуються на підприємстві у розрахунковому році;

N_0 – кількість патентів та ліцензій, що використовуються на підприємстві у попередньому році.

Інтегральний показник ефективність інноваційного розвитку підприємства

має вигляд:

$$IP = \sqrt{K_1 + K_2 + K_3 + K_4} \quad (1.4)$$

Маслак О.І. та Квятковська Л.А. оцінюють ефективність інноваційної діяльності на підприємстві також і як результат від впровадження інноваційного проекту, який, в свою чергу, додатково до вище перерахованих груп показників оцінюється на основі наступних якісних показників (рис. 1.7) [15].

– показника інтегрального ефекту (чистий дисконтований дохід): цей показник представляє «собою інтегральну оцінку фінансових потоків проекту з урахуванням «тимчасової вартості» засобів (Time Value), суть якої полягає в тім, що гривня, витрачена або отримана сьогодні, не дорівнює гривні, що буде брати участь у фінансових потоках проекту завтра;

– показника внутрішньої норми прибутковості (дохідності) – IRR (Internal Rate of Return), який «представляє собою максимально можливу ставку дисконтування інвестицій, при якій проект не стає збитковим (IRR визначається як корінь рівняння $NPV(r) = 0$);

– показника рентабельності інвестицій в інноваційний проект – PI (Profitability Index), який «розраховується як відношення приведених результатів до приведених витрат, повинний бути більше або дорівнює одиниці»;

– показника періоду окупності: «цей показник дозволяє експертові відволіктися від конкретного наповнення проекту і, разом з деякими іншими параметрами, охарактеризувати ефективність і динаміку бізнесу.

Рисунок 1.7 – Система показників оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств за Маслак О.І. та Квятковська Л.А.

Джерело: розроблено автором на основі [15]

У додатку А наведена узагальнена система економіко-соціального оцінювання інноваційного розвитку підприємства.

Таким чином, вивчення існуючих підходів до оцінки та аналізу інноваційного розвитку дозволило виявити універсальні показники, які визначають динаміку, модель, ефективність інноваційного розвитку інноваційного потенціалу підприємства. Результати оцінки даних показників дозволять виробити стратегію інноваційного розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Характеристика АТ «Фармак» як суб'єкта господарювання

АТ «Фармак» – лідер фармацевтичного ринку України за обсягами продажу лікарських засобів у грошовому вираженні (за даними Proxima Research у 2022 році). Штаб-квартира знаходиться у Києві, Україна. Голова наглядової ради компанії – Філя Жебровська. Виконавчий директор – Володимир Костюк. Місцезнаходження: 04080, вулиця Кирилівська, буд. 63, Київ [27].

Компанія виробляє понад 400 найменувань лікарських засобів. Препарати представлені у 14 терапевтичних групах. Серед основних напрямів – протизастудні, ендокринологічні, гастроентерологічні, кардіологічні, неврологічні препарати.

Основна інформація про АТ «Фармак» наведена у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Основна інформація про АТ «Фармак»

Назва	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ФАРМАК»
ЄДРПОУ	00481198
Номер свідоцтва про реєстрацію	A00№042874
Дата державної реєстрації	27.06.1994 р.
Середня кількість працівників	2 250 осіб
Контакти	+38 (044) 239-19-40; y.syrotyuk@farmak.ua
Розмір статутного капіталу	36366 тис. грн.
Власники пакетів акцій	ФАРМАК ГРУП ЛІМІТЕД (FARMAK GROUP LIMITED) / HE 247886 – 5775744 шт. (79,41%); Фармак Інтернешнл Холдінг ГмбХ (Farmak International Holding GMBH) / FN303303i – 473660 шт. (6,51%)

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Продукція АТ «Фармак» експортується до понад 40 країн світу. Лікарські засоби «Фармак» продаються в країнах ЄС, Центральної та Південної Америки,

СНД, Близького Сходу, Азії. Компанія має 5 міжнародних представників в Узбекистані, Казахстані, Киргистані, Польщі, В'єтнамі, а також офіс в ОАЕ.

АТ «Фармак» має два заводи у м. Київ та у м. Шостка Сумської області. Виробничі площі займають 210,7 тис. квадратних метрів, на яких розміщено 25 виробничих ліній.

Історія створення та розвитку АТ «Фармак» представлена на рис. 2.1.

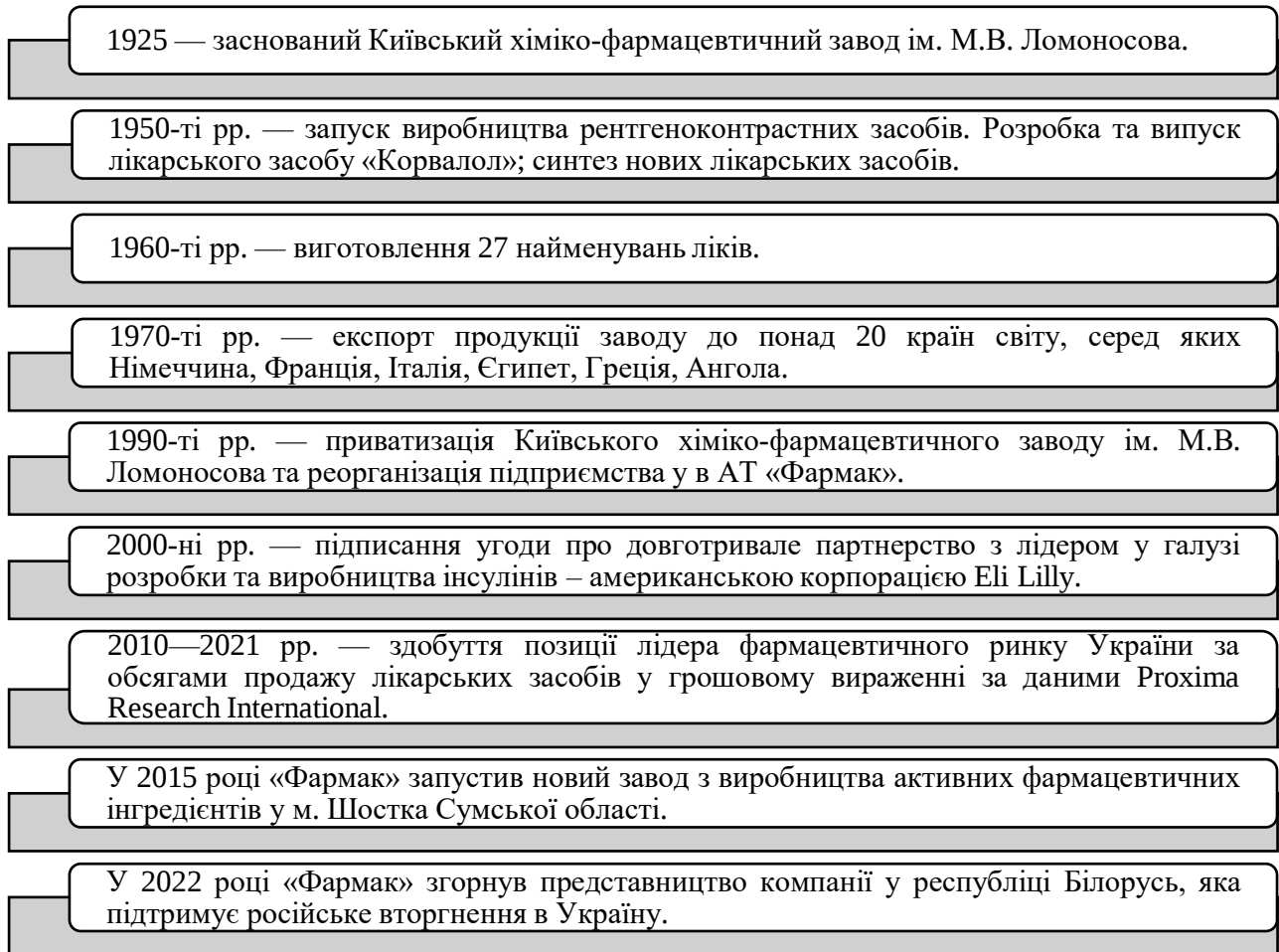

Рисунок 2.1 – Історія створення та розвитку АТ «Фармак»

Джерело: розроблено автором на основі [27]

АТ «Фармак» має інфраструктуру, необхідну забезпечення виробництва: діючі виробничі цехи; склади; лабораторії; парову котельню; ремонтно-механічні цехи; гаражі. Виробничі потужності, лабораторно-технічний комплекс підприємства мають міжнародну сертифікацію та відповідають вимогам європейських стандартів GMP.

Наразі підприємство проводить розробку близько ста складнокомпонентних лікарських засобів на базі п'яти новітніх лабораторій. Щорічно на ринок виходить до 20 нових препаратів.

АТ «Фармак» є виробником готових лікарських засобів, нестерильних лікарських засобів у рідких, твердих, дозованих формах, спреїв назальних, кремів для зовнішнього застосування тощо.

Організаційна структура АТ «Фармак» представлена на рис. 2.2.

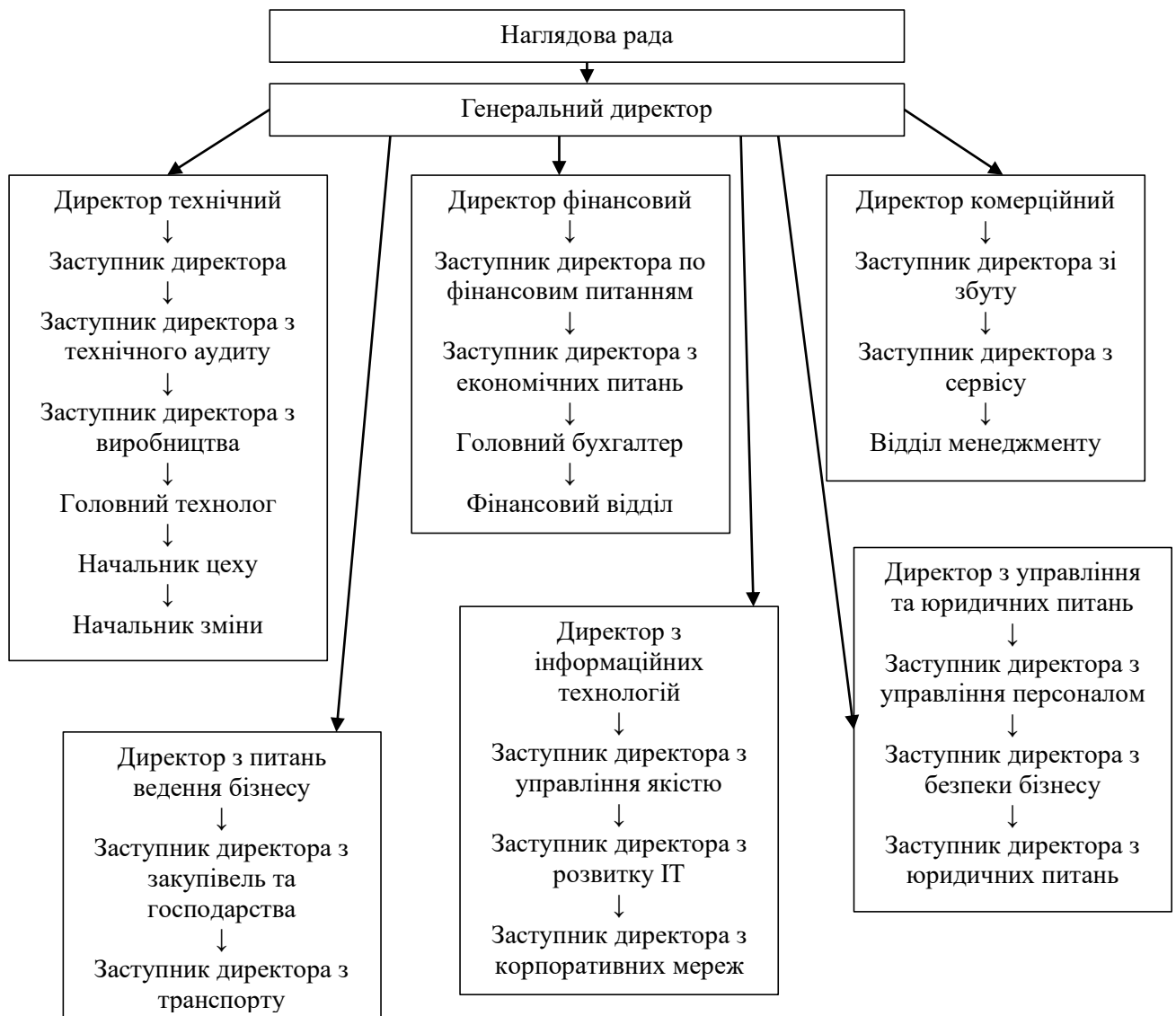

Рисунок 2.2 – Організаційна структура АТ «Фармак»

Джерело: розроблено автором на основі [27]

У АТ «Фармак» розроблено, документально оформлено, впроваджено та підтримується в робочому стані система менеджменту якості, що відповідає

вимогам ДСТУ 9001-2015, ISO 9001; ISO 13485; ISO 14000; ISO 22000; ISO 45001; ISO 50001.

Діяльність з виробництва лікарських засобів здійснюється на підставі Ліцензій (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Ліцензії АТ «Фармак»

№	Дата отримання	Назва
АЕ № 637430	23.04.2015	Виробництво лікарських засобів
АВ №532838	30.06.2010	Надання послуг з перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом загального користування (крім надання послуг з перевезення пасажирів та їх багажу на таксі), внутрішні перевезення вантажів, міжнародні перевезення вантажів.
АВ№599514	29.08.2012	Оптова торгівля лікарськими засобами
АВ№613522	12.04.2012	Виробництво ветеринарних медикаментів і препаратів, оптова і роздрібна торгівля ветеринарними медикаментами
АВ№614648	27.04.2012	Виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, ввезення на територію України, вивезення з території України, реалізація (відпуск), знищення, використання наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів.
АЕ№192328	01.03.2013	Імпорт лікарських засобів

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Рейтинги, у які входить АТ «Фармак» представлені на рис. 2.3.

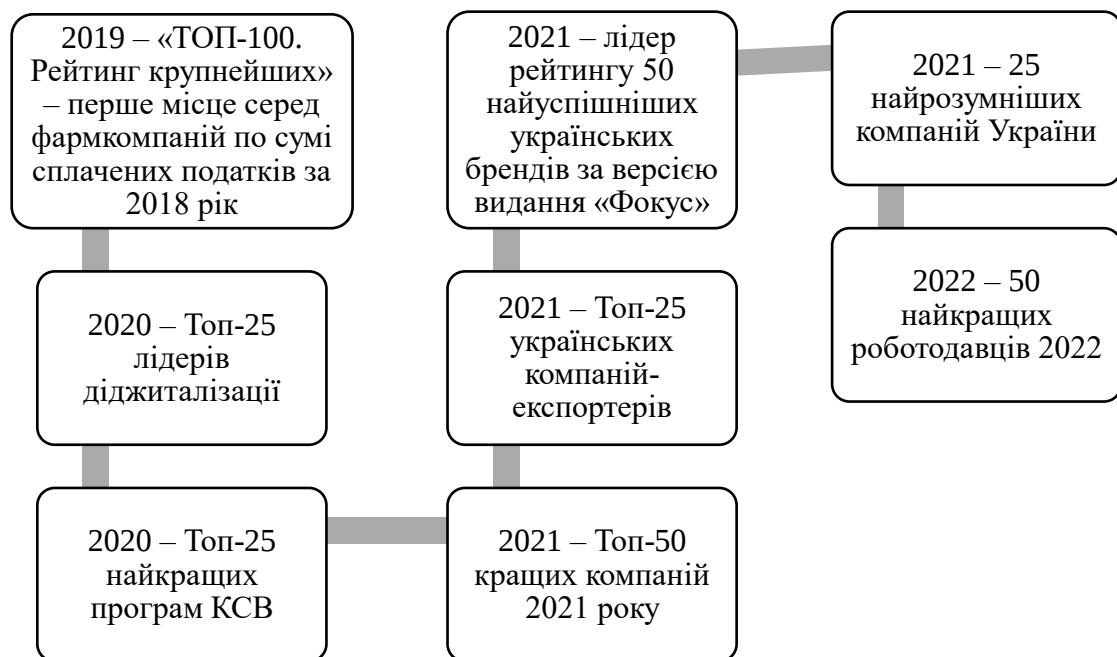

Рисунок 2.3 – Рейтинги, у які входить АТ «Фармак»

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Компанія АТ «Фармак» входить до ТОП-15 українських фармацевтичних виробників. Обсяг продукції становить понад 2 мільярди таблеток і капсул на рік. Виробництво повністю відповідає вимогам GMP і ведеться на сучасному обладнанні відомих світових виробників: Marchesini Group S.p.A. Air.

Завдяки якості та інноваціям, АТ «Фармак» з 2010 року є лідером фармацевтичного ринку України та одним із найбільших експортерів лікарських засобів.

Географія експорту АТ «Фармак» наведена на рис. 2.4. Так, компанія експортує лікарські засоби до Мексики, Колумбії, Болівії (країни Латинської Америки), Мавританії, Сенегалу, Ліберії, Замбії, Нігеру, Єгипту тощо (країни Африки), Австралії, Індонезії, Таїланду, Болгарії, Греції, Німеччини, Франції, Італії, Португалії тощо (країн Європи) та інших країн.

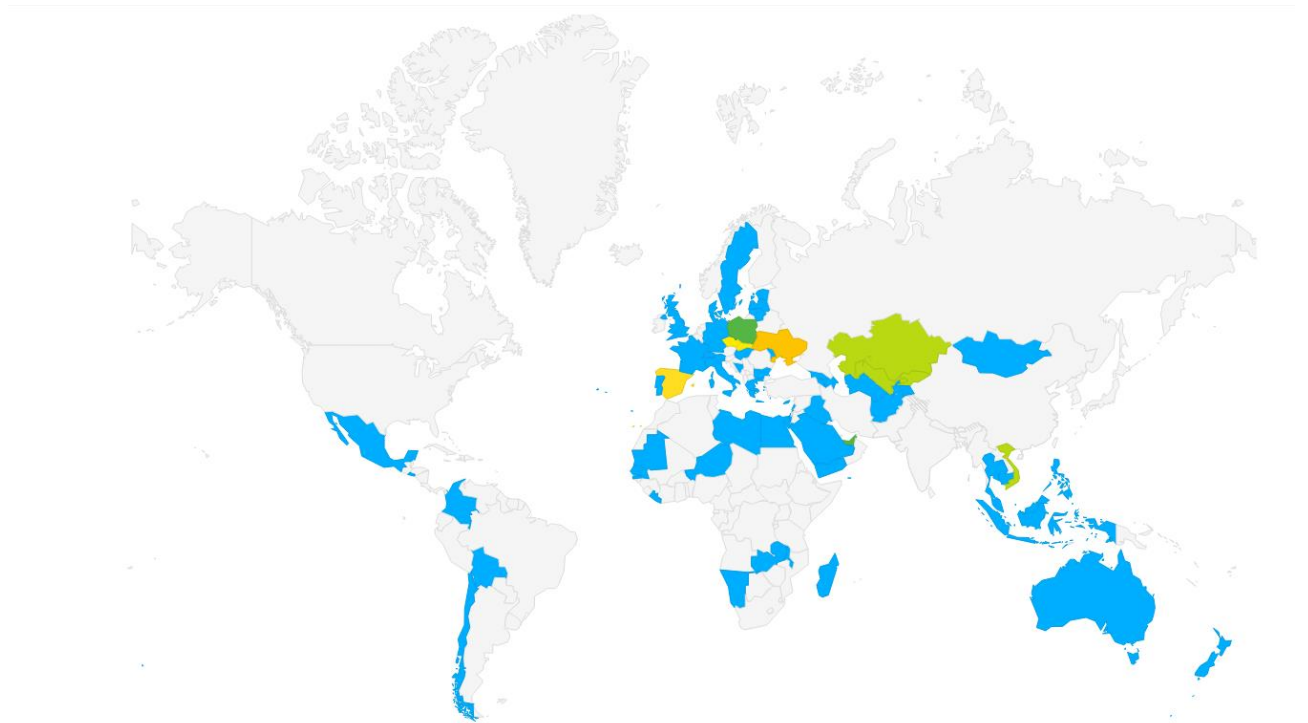

Рисунок 2.4 – Географія експорту АТ «Фармак»

Джерело: розроблено автором на основі [275]

Для оптимізації управління процесом виробництва лікарських засобів на підприємстві впроваджено програми «ФармСЕД», «Опероблік», «ERA-Financials», які дозволяють автоматизувати процеси обліку сировини та

матеріалів, прискорити процеси узгодження різних документів та формування звітності.

У 2016 році на підприємстві виконано будівельно-монтажні роботи та придбано обладнання на суму 20 млн. грн. Також були проведені роботи з модернізації складських приміщень та приведення їх у відповідність до вимог GMP, здійснено дооснащення цеху з виробництва таблетованих препаратів, відділу валідації, відділу контролю за якістю [27].

На сьогоднішній день кількість співробітників у центральному офісі АТ «Фармак» становить понад 2250 осіб, серед яких менеджери з продажу, які здійснюють особисті візити до клієнтів для більш оперативного вирішення питань та підбору оптимальних умов роботи.

Серед напрямів кадрової політики АТ «Фармак» можна назвати:

- постійне підвищення кваліфікації менеджерів та правильний підбір професіоналів до фінансово-правового департаменту, складу та транспортного відділу;

- надання працівникам конкурентоспроможної заробітної плати;

- проведення тренінгів з видачею сертифікатів.

До найближчих планів розвитку АТ «Фармак» входить:

- підвищення рівня інновацій та технологій, що використовуються при розробленні та виробництві лікарських засобів;

- технологічна модернізація виробництва, впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій;

- скорочення енергоємності та підвищення енергоефективності виробництва;

- підвищення якості, ефективності та безпеки лікарських засобів;

- збільшення надійності прийняття управлінських рішень;

- підтримка системи безперервного навчання та розвитку працівників підприємства.

Для реалізації планів подальшого сталого розвитку підприємства необхідне залучення інвесторів, зміна стратегії розвитку АТ «Фармак» при

взаємодії з державними органами влади.

Отже, АТ «Фармак» – процвітаюча компанія, яка спеціалізується на виробництві та продажі лікарських засобів в Україні та за її межами. АТ «Фармак» має інфраструктуру, необхідну забезпечення виробництва: діючі виробничі цехи; склади; лабораторії; парову котельню; ремонтно-механічні цехи; гаражі.

2.2 Оцінка фінансово-економічного стану АТ «Фармак»

Розпочнемо оцінку діяльності АТ «Фармак» зі структурного аналізу балансу із встановлення зміни валюти балансу за період, що аналізується. Дані занесемо до аналітичної табл. 2.3 [33, с. 98].

Таблиця 2.3 – Аналіз балансу АТ «Фармак» за 2021-2023 рр.

Стаття	Значення статті по роках			Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	2021	2022	2023	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021
Активи	10047978	11288659	13434153	2145494	1240681	19,01	12,35
Необоротні активи	5321267	5163447	5454459	291012	-157820	5,64	-2,97
Оборотні активи	4726711	6125212	7979694	1854482	1398501	30,28	29,59
Пасиви	10047978	11288659	13434153	2145494	1240681	19,01	12,35
Власний капітал	8148809	9466529	11023015	1556486	1317720	16,44	16,17
Довгострокові зобов'язання та забезпечення	435241	394921	436318	41397	-40320	10,48	-9,26
Поточні зобов'язання та забезпечення	1463928	1427209	1974820	547611	-36719	38,37	-2,51

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Таким чином, аналіз табл. 2.3 показав, що валюта балансу у 2023 році зросла порівняно із 2022 роком на 2145494 тис. грн. (19,01%), що є позитивним явищем. Це зумовлено зростанням необоротних активів та оборотних активів на

291012 тис. грн. та 1854482 тис. грн. відповідно, а також зростання власного капіталу на 1556486 тис. грн., довгострокових зобов'язань та забезпечень на 41397 тис. грн. та поточних зобов'язань та забезпечень на 547611 тис. грн..

У 2022 році, порівняно із 2021 роком зменшились наступні розділи балансу: необоротні активи на 157820 тис. грн. або на 2,97%; довгострокові зобов'язання та забезпечення на 40320 тис. грн. або на 9,26%, поточні зобов'язання і забезпечення на 2,51%.

У табл. 2.4 представлено аналіз необоротних активів АТ «Фармак».

Таблиця 2.4 – Аналіз необоротних активів АТ «Фармак» за 2021-2022 рр.

Стаття	Значення статті по роках			Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	2021	2022	2023	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021
Нематеріальні активи	187218	182963	195609	12646	-4255	6,91	-2,27
первісна вартість	339389	351348	387773	36425	11959	10,37	3,52
накопичена амортизація	152171	168385	192164	23779	16214	14,12	10,66
Незавершені капітальні інвестиції	743682	547542	415470	-132072	-196140	-24,12	-26,37
Основні засоби:	3581922	3630569	3606686	-23883	48647	-0,66	1,36
первісна вартість	6043595	6524482	6918913	394431	480887	6,05	7,96
знос	2461673	2893913	3312227	418314	432240	14,45	17,56
Довгострокові фінансові інвестиції	5042	6939	6402	-537	1897	-7,74	37,62
Інші необоротні активи	166691	81861	192828	110967	-84830	135,56	-50,89
Усього за розділом I	5321267	5163447	5454459	291012	-157820	5,64	-2,97

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

У 2023 році, порівняно із 2022 роком відбулися зменшення за наступними статтями балансу: незавершені капітальні інвестиції на 132072 тис. грн. або на 21,12%; основні засоби на 23883 тис. грн. або на 0,66%; довгострокові фінансові інвестиції на 537 ти .грн. або на 7,74%.

Усі інші статті балансу демонструють зростання у поточному році, порівняно із попереднім роком.

У табл. 2.5 представлено результати аналізу оборотних активів досліджуваного підприємства.

Таблиця 2.3 – Аналіз оборотних активів АТ «Фармак» за 2021-2023 рр.

Стаття	Значення статті по роках			Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	2021	2022	2023	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021
Запаси:	1635802	1710625	2046319	335694	74823	19,62	4,57
у тому числі готова продукція	191724	6880312	691147	-6189165	6688588	-89,95	3488,65
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1544025	2393591	2517108	123517	849566	5,16	55,02
Дебіторська заборгованість за розрахунками виданими авансами	118153	294803	196489	-98314	176650	-33,35	149,51
Дебіторська заборгованість за розрахунками бюджетом	160211	128509	43068	-85441	-31702	-66,49	-19,79
Інша поточна дебіторська заборгованість	5633	486380	572334	85954	480747	17,67	8534,48
Поточні фінансові інвестиції	271546	0	0	0	-271546	-100	0
Гроші та їх еквіваленти	980455	111,7	162,8	51,1	-980343	45,75	-99,99
Витрати майбутніх періодів	8240	6237	10140	3903	-2003	62,58	-24,31
Інші оборотні активи	2646	379	43	-336	-2267	-88,65	-85,68
Усього за розділом II	4726711	6125212	7979694	1854482	1398501	30,28	29,59

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Упродовж 2021-2023 рр. запаси демонструють зростаючу тенденцію: у 2022 році зафіксоване зростання величини запасів на 74823 тис. грн. проти 2021 року.

Аналіз табл. 2.5 показав, що величина розрахунків з дебіторами за товари, роботи, послуги у 2023 році порівняно з 2022 роком збільшилась на 123517 тис. грн. Проте, зменшилась величина дебіторської заборгованості за видами

авансами на 98314 тис. грн. та за розрахунками з бюджетом на 85441 тис. грн..

Величина грошових коштів та їх еквівалентів зростала у валюті балансу на протязі 2022-2023 рр. на 51,1 тис. грн. (45,75%). Теж саме стосується витрат майбутніх періодів (зросли у поточному році на 62,58%). Інші оборотні активи навпаки – зменшились у 2023 році порівняно із 2022 роком на 336 тис. грн. або на 88,65%.

Так, усього за II розділом активу балансу спостерігається зростання на протязі аналізованого періоду.

У табл. 2.6 представлено результати аналізу власного капіталу АТ «Фармак».

Таблиця 2.6 – Аналіз власного капіталу АТ «Фармак» за 2021-2023 рр.

Стаття	Значення статті по роках, тис.грн			Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	2021	2022	2023	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021
Зареєстрований (пайовий) капітал	36366	36366	36366	0	0	0,00	0,00
Додатковий капітал	30479	29253	32571	3318	-1226	11,34	-4,02
Накопичені курсові різниці	9195	7969	11288	3319	-1226	41,65	-13,33
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	8081964	9400910	10954078	1553168	1318946	16,52	16,32
Усього за розділом I	8148809	9466529	11023015	1556486	1317720	16,44	16,17

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Значення сукупного капіталу досліджуваного підприємства зростало у 2022 році проти 2021 року (1317720 тис. грн. або 16,17%); у 2023 році проти 2022 року (1556486 тис. грн. або 16,44%).

Зареєстрований капітал упродовж аналізованого періоду залишався без змін – 36366 тис. грн.

Нерозподілений прибуток був присутній у 2021-2023 рр. Зафіксоване його зростання у 2022 році проти 2021 року на 1318946 тис. грн. 16,32%; у 2023 році проти 2022 року на 1553168 тис. грн. (16,52%). Дана тенденція зумовила зростання величини I розділу пасиву балансу.

Проведемо аналіз зобов'язань АТ «Фармак», а дані занесемо у табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Аналіз зобов'язань АТ «Фармак» за 2021-2023 рр.

Стаття	Значення статті по роках			Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	2021	2022	2023	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	37123	124540	180889	56349	87417	45,25	235,48
Пенсійні зобов'язання	155403	114233	124920	10687	-41170	9,36	-26,49
Довгострокові кредити банків	148347	114611	0	-114611	-33736	-100,00	-22,74
Інші довгострокові зобов'язання	94368	41537	130509	88972	-52831	214,20	-55,98
Усього за розділом II	435241	394921	436318	41397	-40320	10,48	-9,26
III. Поточні зобов'язання							
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	161141	38184	180988	142804	-122957	373,99	-76,30
товари, роботи, послуги	745347	920410	109540	-810870	175063	-88,10	23,49
розрахунками з бюджетом	120618	58848	152464	93616	-61770	159,08	-51,21
у тому числі з податку на прибуток	104664	54069	136946	82877	-50595	153,28	-48,34
розрахунками зі страхування	11623	225	10710	10485	-11398	4660,00	-98,06
розрахунками з оплати праці	356734	327561	471009	143448	-29173	43,79	-8,18
Доходи майбутніх періодів	3583	1482	105	-1377	-2101	-92,91	-58,64
Інші поточні зобов'язання	19912	21454	22244	790	1542	3,68	7,74
Поточні зобов'язання	1463928	1427209	1974820	547611	-36719	38,37	-2,51

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Згідно даних табл. 2.7, поточні зобов'язання та забезпечення упродовж аналізованого періоду зростали. Довгострокові зобов'язання та забезпечення у 2023 році зросли порівняно із 2022 роком на 41397 тис. грн., проте зменшились у 2022 році проти 2021 року на 40320 тис. грн.

Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги у 2023 році зменшилась на 810870 тис. грн., проти 2022 року; довгостроковими

зобов'язаннями зросла на 142804 тис. грн.; розрахунками зі страхування зросла на 10485 тис. грн.; розрахунками з оплати праці зросла на 143448 тис. грн..

Доходи майбутніх періодів зменшувались упродовж аналізованого періоду. Інші поточні зобов'язання та забезпечення у 2023 році становили 22244 тис. грн., що більше від попереднього року на 790 тис. грн.

Цільове фінансування та забезпечення у 2023 році зросла на 56349 тис. грн. Пенсійні зобов'язання зросли на 10687 тис. грн. Зросли інші довгострокові зобов'язання на 214,20%. У 2023 році проти 2022 року зменшилися довгострокові кредити банків на 114611 тис. грн.

У табл. 2.8 представлено результати аналізу звіту про результати діяльності АТ «Фармак».

Таблиця 2.8 – Аналіз звіту про результати діяльності АТ «Фармак» за 2021-2023 рр.

Стаття	Значення статті по роках			Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	2021	2022	2023	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021
Чистий дохід від реалізації продукції	9205794	7774735	9690236	1915501	-1431059	24,64	-15,55
Собівартість реалізованої продукції	4041082	3115014	4424513	1309499	-926068	42,04	-22,92
Валовий: прибуток	5164712	4659721	5265723	606002	-504991	13,01	-9,78
Інші операційні доходи	14225	17389	22563	5174	3164	29,75	22,24
Адміністративні витрати	997877	917136	1168504	251368	-80741	27,41	-8,09
Витрати на збут	1530079	1171382	1575678	404296	-358697	34,51	-23,44
Інші операційні витрати	643688	1360938	707640	-653298	717250	-48,00	111,43
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2007293	1227654	1836464	608810	-779639	49,59	-38,84
Дохід від участі в капіталі	3949	4479	3398	-1081	530	-24,13	13,42
Інші фінансові доходи	17647	14541	91363	76822	-3106	528,31	-17,60
Інші доходи	32991	359539	41576	-317963	326548	-88,44	989,81
Фінансові витрати	42010	47756	65078	17322	5746	36,27	13,68
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2019870	1558457	1907723	349266	-461413	22,41	-22,84
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-381947	-285062	-360119	-75057	96885	26,33	-25,37
Чистий фінансовий результат: прибуток	1637923	1273395	1547604	274209	-364528	21,53	-22,26

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Отже, аналіз формування та розподілу прибутку досліджуваного підприємства засвідчив, що у 2022 році усі більшість показників зменшились, порівняно із 2021 роком. Так, чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг зменшився у 2022 році на 1431059 тис. грн., порівняно із 2021 роком. У зв'язку із цим зменшилась собівартість реалізованої продукції на 926068 тис. грн.

Ситуація змінилась у 2023 році, коли розглянуті статті балансу засвідчили зростання.

Чистий прибуток був присутнім у 2021-20213 рр.. Спостерігається його зменшення у 2022 році проти 2021 року на 364528 тис. грн. (22,26%); збільшення у 2023 році проти 2022 року на 274209 тис. грн. (21,53%).

Таким чином, проведений аналіз динаміки та структури балансу показав, що валюта балансу в 2023 році порівняно з 2022 роком зросла, за рахунок зростання усіх розділів балансу. Зафіксовано зростання результатів діяльності у поточному році, що свідчить про покращення показників діяльності АТ «Фармак».

Аналіз показників фінансового стану АТ «Фармак» за 2021–2023 рр. наведено у табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз показників фінансового стану АТ «Фармак» за 2021–2023 рр.

№	Показники	2021	2022	2023
1	2	3	4	5
I. Показники майнового стану				
1.	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,51	0,69	0,86
2.	Коефіцієнт надходження	0	0	0
3.	Коефіцієнт вибуття	0	0	0
4.	Тип відтворення	0	0	0
II. Показники ліквідності				
1.	Коефіцієнт загальної ліквідності	2,42	3,48	7,13
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,79	0,94	0,99
3.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,8	0,7	1,07
III. Показники фінансової стійкості				
1.	Робочий капітал	-2721,8	-874,5	-162,9
2.	Власні оборотні кошти	2827,5	4256,7	5568,5
3.	Коефіцієнт автономії	0,79	0,83	0,82
4.	Коефіцієнт фінансового ризику	5,34	5,86	11,14
5.	Коефіцієнт фінансового левериджу	0,1	0,1	0,1

Продовж. табл. 2.9

1	2	3	4	5
6.	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,8	0,7	0,8
7.	Коефіцієнт довгострокової заборгованості	0,00	0,00	0,00
8.	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,3	0,4	0,5
IV. Показники ділової активності				
1.	Коефіцієнт оборотності активів	0,74	0,80	0,14
2.	Тривалість одного обороту активів	492,47	456,56	2682,46
3.	Коефіцієнт оборотності запасів	2,60	2,37	0,35
4.	Термін зберігання запасів	140,25	153,80	1046,58
5.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2,03	2,48	0,52
6.	Термін погашення дебіторської заборгованості	179,40	146,96	702,87
7.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,97	1,31	0,14
8.	Термін погашення кредиторської заборгованості	374,95	278,63	2532,12
9.	Операційний цикл	319,65	300,76	1749,45
10.	Фінансовий цикл	-55,30	22,13	-782,66
V. Показники рентабельності				
1.	Коефіцієнт рентабельності активів	0,1	0,2	0,02
2.	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,22	0,13	0,15
3.	Коефіцієнт ефективності інвестиційного капіталу	0,04	0,03	0,42
4.	Коефіцієнт рентабельності реалізації	0,2	0,8	0,2
5.	Коефіцієнт рентабельності витрат	0,820	0,821	1,000

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

З табл. 2.9 видно, що коефіцієнт зносу основних засобів у поточному році зріс порівняно із 2022 роком. Це свідчить про зростання частки нарахованої амортизації, які сприятимуть меншому використанню основних засобів.

Аналіз коефіцієнта загальної ліквідності показав, що на 1 грн. поточних зобов'язань припадає 3,48 грн. оборотних засобів у 2022 році і 7,13 грн. у 2023 році. Показник відповідає нормативу (більший за 2) [17, с. 352]; спостерігається тенденція до його збільшення.

Аналіз коефіцієнта швидкої ліквідності показав, що на 1 грн. поточних зобов'язань припадає 0,79 грн. у 2021 році, 0,94 грн. у 2022 році і 0,99 грн. у 2023 році. Показник відповідає нормативу у 2021-2023 рр., спостерігається позитивна тенденція до його збільшення.

Загалом, показники ліквідності АТ «Фармак» засвідчили непогані результати. Підприємство є платоспроможним та має можливість швидко трансформувати свої активи у готівку (при необхідності).

Коефіцієнт оборотності активів у 2021 році становив 0,74 разів, а у 2023 році 0,14 разів. Спостерігається тенденція до зменшення показника, що є негативним.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості характеризує розширення або скорочення комерційного кредиту, наданого підприємством. В 2021 році він становив 2,03 рази, а у 2022 році 2,48 разів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості характеризує збільшення або зменшення комерційного кредиту, що надається підприємству контрагентами. У 2021 році він становив 0,97 разів, у 2022 році 1,31 разів, а у 2023 році – 0,14 разів.

Чим вище значення фінансового циклу, тим більша потреба підприємства у грошових коштах для придбання виробничих оборотних коштів. У нашому випадку позитивна динаміка спостерігається у 2022 році, коли значення показників: операційний цикл та фінансовий цикли почали поступово зменшуватись, проте ситуація змінилася у 2023 році – цикли почали зростати.

Рентабельність активів, власного капіталу, реалізації зростала з 2021 року по 2022 рік. Рентабельність витрат та коефіцієнт ефективності інвестиційного капіталу засвідчили зростаючу динаміку і у 2023 році. Усі інші показники зазнали зменшення, що пов'язано із збільшенням витрат та зменшенням обсягом продажу.

Зменшення вищеописаних показників є наслідком зменшення обсягів реалізації продукції, витрат та відповідно доходів у 2023 році. Дана ситуація – наслідок пандемії Covid-19 та війни з РФ. Незважаючи на це, АТ «Фармак» – рентабельне підприємство, хоч і не спостерігається тенденції до значного нарощення прибутку з року в рік.

2.3 Аналіз стану інноваційного розвитку АТ «Фармак»

Стан інноваційної діяльності підприємства можна охарактеризувати шляхом дослідження інноваційного потенціалу та рівня інноваційної активності. Перейдемо до оцінки інноваційного розвитку АТ «Фармак» за 2021-2023 рр. Для цього використаємо групу технічних показників (число патентів та авторських свідоцтв, ступінь новизни технології, наявність власного дослідного виробництва) та групу вартісних показників (прибутковість вкладень в інноваційні розробки, обсяг інвестицій у НДДКР, зростання вартості чистих активів, ринкова вартість компанії) [37, с. 57].

Перейдемо до оцінки групи технічних показників АТ «Фармак» за 2021-2023 рр. (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Результати оцінки інноваційного потенціалу АТ «Фармак» за 2021-2023 рр. (технічні показники)

Показник	Нормативне значення	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення, +/-	
					2023/ 2022	2022/ 2021
Число патентів та авторських свідоцтв	↑	0,21	0,30	0,54	0,24	0,09
Ступінь новизни технологій	↑	0,74	0,68	0,85	0,17	-0,06
Наявність власного дослідного виробництва	↑	0,99	0,99	0,99	0	0

Джерело: розраховано автором на основі

У продуктовому портфелі компанії – більше 400 найменувань лікарських засобів. Щорічно АТ «Фармак» виводить на ринок близько 20 нових ліків, які у свою чергу, патентують.

Серед патентів можна виділити:

1) Patent UA33989U (2008 p.) – «Спосіб отримання гідрохлориду валацикловіру відноситься до медицини, а саме до отримання похідних ацикловіру, які мають противірусну активність і застосовуються в медицині».

2) Patent UA106817C2 (2013 p.) – «Спосіб отримання таблетки препарату левотироксин натрію».

3) Patent UA106818C2 (2013 p.) – «Спосіб отримання таблетки десмопресину ацетату».

4) Patent WO CZ WO2020119836A8 (2018 p.) – «Procédé de préparation d'acide obéticholique» («Спосіб отримання обетихолевої кислоти») [27].

Для визначення ступеня новизни використовуваних технологій скористаємося інформацією з офіційного сайту досліджуваного підприємства. «У 2022 році АТ «Фармак» відкрив ділницю з виробництва ліків у небулах та інвестував €20 млн у власний завод у передмісті Барселони. Підприємство із замкнутим циклом виробництва лікарських засобів планують відкрити на початку 2024 року».

Згідно даних офіційного сайту АТ «Фармак», станом на кінець 2020 року вартість інвестиції в R&D (науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи) склала – \$17 млн. У річних фінансових звітах сказано, що у 2022 році відбувся спад інвестицій у технологічне виробництво, проте ситуація змінилася на краще у 2023 році, коли інвестування відновилося.

Наявність власного дослідного виробництва оцінювалось відповідно даних офіційного сайту АТ «Фармак». АТ «Фармак» не лише випускає лікарські засоби, але й веде активну дослідницьку та розробницьку діяльність, забезпечуючи інноваційний підхід до створення нових препаратів [27].

АТ «Фармак» постійно інвестує в наукові дослідження та розробку нових продуктів. Це включає у себе створення сучасних лабораторій, найм висококваліфікованих спеціалістів і впровадження передових технологій. Інновації торкаються не лише розробки ліків, а й процесів виробництва, контролю якості та упаковки.

Дослідницька діяльність АТ «Фармак» охоплює широкий спектр напрямків: від біотехнології та хімічного синтезу до клінічних досліджень та фармакології. Компанія активно співпрацює з науковими інститутами та вищими навчальними закладами, залучаючи до досліджень студентів та вчених [13].

АТ «Фармак» займається розробкою нових лікарських засобів, які відповідають світовим стандартам. Процес розробки нових препаратів є складним і багатоетапним, включаючи лабораторні дослідження, доклінічні та клінічні випробування. Ці зусилля спрямовані на забезпечення ефективності, безпеки та якості медичних препаратів.

На рис. 2.5 представлено ТОП-10 інновацій АТ «Фармак».

1. Глобальні дослідження оригінальної молекули.	2. Глобальні дослідження оригінального препарату «Ефіаль».	3. Виробництво інсулінів за технологією компанії Lilly (США) – «Фармасулінів».
4. Дослідження біоеквівалентності. Комплексна інновація. Реалізація цього проекту зайняла 10 років.	5. Використання біотехнологій. Це робота на перспективу.	6. Виробництво власних АФІ. Інвестиції в цей проект становлять \$39 млн. АТ «Фармак» має вже 20 власних субстанцій у портфелі й понад 20 у планах на найближчі роки.
7. Виробництво рентгеноконтрастних препаратів.	8. Новітні лабораторії, R&D. Трансформація від заводських лабораторій до інтелектуальних кластерів, у яких зосереджені процеси зі створення нових технологій, їх оптимізації тощо.	9. Програми грантів «Горизонт 2020». АТ «Фармак» є учасником двох програм «Горизонт-2020», VANVISTUS і ORBIS, за напрямом Research and Innovation Staff Exchange.
10. Технопарк АТ «Фармак». «Фармак» – це 7 га концентрації інновацій та технологій, що становлять арсенал сучасної фармацевтичної індустрії. Компанія пройшла еволюцію від виробничого майданчика до технопарку, у якому сконцентровані основні інноваційні технології та виробництва.		

Рисунок 2.5 – ТОП-10 інновацій АТ «Фармак»

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Власне дослідне виробництво АТ «Фармак» не лише сприяє розвитку

фармацевтичної галузі в Україні, але й має значний соціальний вплив. Компанія створює нові робочі місця, забезпечує навчання та розвиток своїх працівників, а також вносить важливий вклад у підвищення якості життя пацієнтів, надаючи їм доступ до сучасних та ефективних лікарських засобів.

Перейдемо до оцінки групи вартісних показників АТ «Фармак» за 2021-2023 рр. (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Результати оцінки інноваційного потенціалу АТ «Фармак» за 2021-2023 рр. (вартісні показники)

Показник	Нормативне значення	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення, +/-	
					2023/ 2022	2022/ 2021
Прибутковість вкладень в інноваційні розробки	0,5	0,51	0,50	0,52	0,02	-0,01
Обсяг інвестицій у НДДКР	0,3	0,34	0,38	0,45	0,07	0,04
Зростання вартості чистих активів	0,05	0,22	0,16	0,16	0	-0,06
Ринкова вартість компанії, тис. грн.	↑	8148809	9466529	11023015	1556486	1317720

Джерело: розраховано автором на основі [27]

Прибутковість вкладень в інноваційні розробки. Так як у балансі підприємств відсутня інформація про інноваційну діяльність та, зокрема, вкладення в інноваційну розробку, зробимо умовну оцінку цього показника. Нормативне значення – 0,5.

Обсяг інвестицій у НДДКР. При розрахунку цього показника зробимо те саме, що й у першому пункті. Оскільки інформації про інвестиції у НДДКР у балансі підприємства немає, зробимо умовну оцінку цього показника.

Зростання вартості чистих активів. Даний показник розрахуємо за формулами [24, с. 224]:

$$\text{Чисті активи} = \text{Активи} - \text{Поточні зобов'язання} - \text{Довгострокові зобов'язання} \quad (2.1)$$

$$\text{ЧА}_{2020} = 8655421 - 546665 - 1455893 = 6652863 \text{ тис. грн.};$$

$$\text{ЧА}_{2021} = 10047978 - 435241 - 1463928 = 8148809 \text{ тис. грн.};$$

$$\text{ЧА}_{2022} = 11288659 - 394921 - 1427209 = 9466529 \text{ тис. грн.};$$

$$\text{ЧА}_{2023} = 13434153 - 436318 - 1974820 = 11023015 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Зростання вартості чистих активів} = \text{ЧА}_{\text{з.п.}} / \text{ЧА}_{\text{б.п.}} - 1 \quad (2.2)$$

$$\Delta \text{ЧА}_{2021} = 8148809 / 6652863 - 1 = 0,22$$

$$\Delta \text{ЧА}_{2022} = 9466529 / 8148809 - 1 = 0,16$$

$$\Delta \text{ЧА}_{2023} = 11023015 / 9466529 - 1 = 0,16$$

де, $\text{ЧА}_{\text{з.п.}}$ – чисті активи підприємства за звітний період; $\text{ЧА}_{\text{б.п.}}$ – чисті активи підприємства за базовий період.

Чисті активи з кожним роком зменшуються, що говорить про зменшення вартості компанії (у разі її ліквідації) [31, с. 28]. Так, чисті активи у 2022-2023 рр. мали однакове значення. У 2022 році проти 2021 року зафіксовано зменшення даного показника на 0,06 п.п. Однак, такий показник дає обмежене уявлення, його використовуються в разі відсутності доступу до внутрішньої звітності компанії (у нашому випадку) (рис. 2.6).

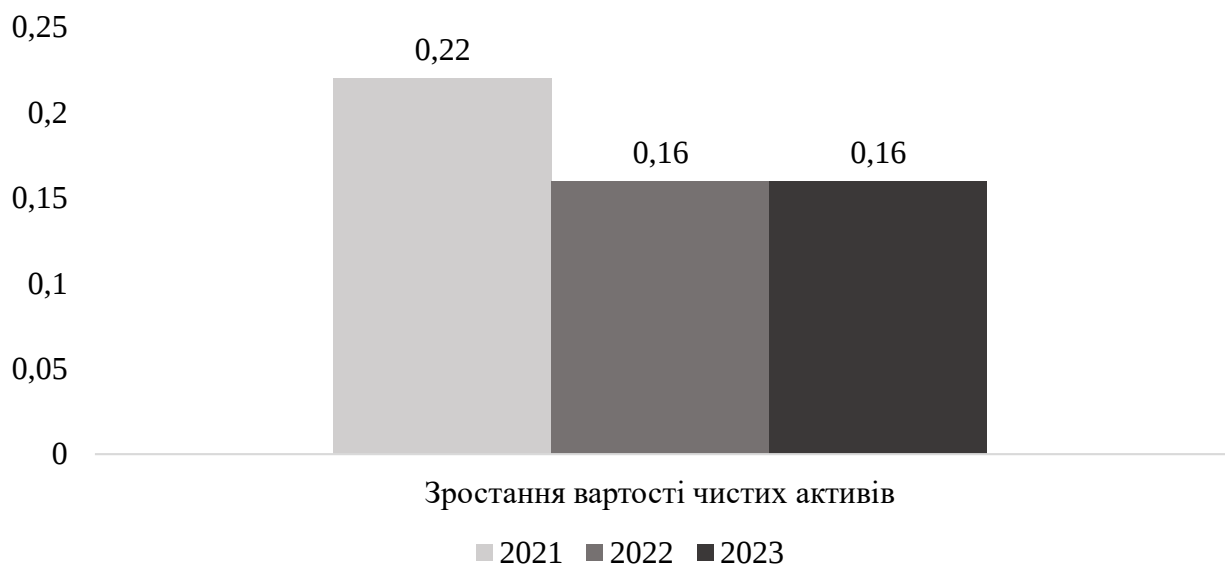

Рисунок 2.6 – Динаміка показника зростання вартості чистих активів АТ «Фармак» за 2021-2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Ринкова вартість компанії. Даний показник дорівнює значенню чистих активів розрахованих за формулою 2.1.

Чисті активи мають бути не просто позитивними, а й перевищувати статутний капітал АТ «Фармак», що й відбувається у нашому випадку. зареєстрований (пайовий) капітал досліджуваного підприємства – 36366 тис. грн. Це означає, що компанія в ході своєї діяльності не розтратила внесені власниками кошти та забезпечили їхній приріст [26, с. 99] (рис. 2.7).

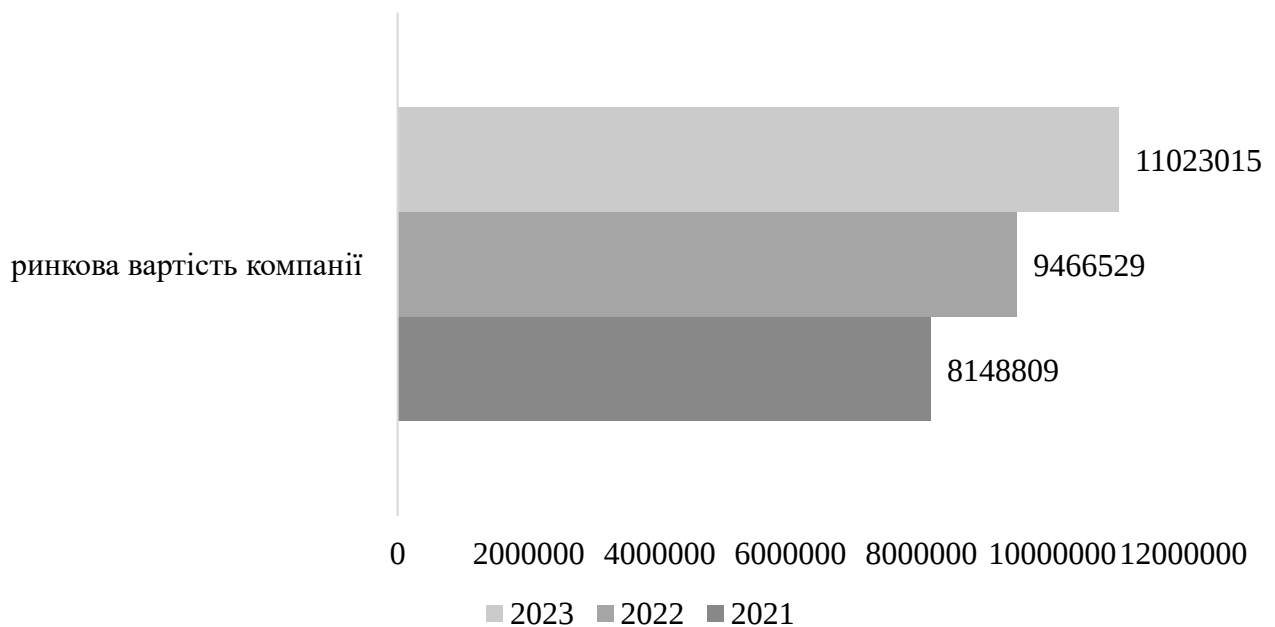

Рисунок 2.7 – Динаміка показника ринкова вартість компанії АТ «Фармак» за 2021-2023 рр., тис. грн.

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Отже, АТ «Фармак» демонструє, як компанія може вести успішну комерційну діяльність, одночасно вносячи вагомий вклад у наукові дослідження та соціальний розвиток. Власне дослідне виробництво є ключовим елементом, що забезпечує інноваційний розвиток і підтримує високу конкурентоспроможність компанії на глобальному ринку.

РОЗДІЛ 3

ОБГРУНТУВАННЯ БІЗНЕС-ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Розробка бізнес-пропозицій щодо удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак»

Розробка бізнес-пропозицій для удосконалення забезпечення інноваційного розвитку в АТ «Фармак» вимагає комплексного підходу, який охоплює різні аспекти діяльності підприємства. Мета таких пропозицій полягає в тому, щоб стимулювати інновації, покращити ефективність досліджень та розробок, а також забезпечити сталий розвиток компанії [3, с. 55]. Можна виділити декілька ключових напрямків забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак»:

1. Інвестиції в дослідження та розробку (R&D):
 - збільшити бюджет на R&D для розробки нових лікарських засобів і технологій;
 - створити внутрішні грантові програми для співробітників, що спонукають їх до інноваційних досліджень.
2. Партнерство з науковими інститутами та університетами:
 - розробити програми співпраці з ведучими науковими установами для спільних досліджень;
 - створити стипендіальні програми для студентів і молодих вчених, зацікавлених у дослідженні фармацевтичних наук.
3. Впровадження передових технологій:
 - запровадити штучний інтелект та машинне навчання для аналізу даних і прискорення процесу розробки ліків;
 - використовувати Big Data для аналізу трендів ринку та підвищення

ефективності маркетингових кампаній.

4. Розвиток корпоративної культури інновацій:

- впровадити програми з підвищення обізнаності співробітників про важливість інновацій та їхній вплив на успіх компанії;
- організувати регулярні інноваційні воркшопи та хакатони для стимулювання креативності та генерації нових ідей.

5. Залучення інвестицій та фінансування:

- розробити пропозиції для інвесторів, що демонструють потенціал інноваційних проектів компанії;
- оцінити можливості отримання державного фінансування або грантів для інноваційних проектів.

6. Моніторинг та оцінка інновацій:

- встановити KPI (ключові показники ефективності) для оцінки успіху інноваційних проектів;
- створити систему зворотного зв'язку для оцінки впливу інновацій на бізнес-процеси.

Розглянемо більш детально окремі бізнес-пропозиції удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак» (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 – Бізнес-пропозицій щодо удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак»

Джерело: розроблено автором

1) Цифровізація має стати ключовим інструментом адаптації бізнес-процесів АТ «Фармак» до нових умов. Тому пропонуємо впровадити цифрові технології в галузі виробництва, логістики та збуту фармацевтичної продукції в АТ «Фармак».

Використання штучного інтелекту (ШІ) може значно підвищити інноваційний розвиток в компаніях, таких як АТ «Фармак». ШІ може впливати на різні аспекти діяльності компанії, від досліджень і розробки до виробничих процесів і управління ланцюгами поставок. Розглянемо основні переваги, недоліки, можливості та загрози застосування ШІ в контексті забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак».

Переваги:

А. Підвищення ефективності досліджень: ШІ може аналізувати великі обсяги даних швидше, ніж людина, допомагаючи виявляти нові терапевтичні мішені та прискорювати розробку ліків.

Б. Оптимізація виробничих процесів: ШІ може прогнозувати і виявляти виробничі відхилення, допомагаючи запобігти проблемам якості та підвищити продуктивність виробництва лікарських засобів.

В. Персоналізована медицина: використання ШІ для аналізу генетичної інформації може допомогти розробляти ліки, які більше відповідають індивідуальним особливостям пацієнтів [41, с. 79].

Недоліки:

А. Високі витрати на впровадження: розробка та інтеграція систем ШІ може бути дорогою, особливо для компаній, що тільки починають використовувати ці технології.

Б. Потреба у кваліфікованих кадрах: ефективне використання ШІ вимагає фахівців з відповідними навичками, які можуть бути дефіцитними [4, с. 360].

Можливості:

А. Інноваційні дослідницькі підходи: ШІ може забезпечити нові підходи в наукових дослідженнях, виявляючи неочевидні зв'язки між даними.

Б. Розробка індивідуалізованих лікувальних режимів: за допомогою ШІ

можна аналізувати реакцію пацієнтів на лікування, сприяючи розробці більш ефективних і безпечних терапевтичних рішень.

Загрози:

А. Проблеми з безпекою даних: збільшення використання даних може підвищити ризик їх витоку або несанкціонованого доступу.

Б. Етичні виклики: використання ІІІ у медицині ставить питання про конфіденційність пацієнтів, прийняття рішень машинами та можливе знеособлення догляду за пацієнтами.

У підсумку, застосування ІІІ в АТ «Фармак» має значний потенціал для підвищення інноваційного розвитку, але водночас вимагає врахування ряду ризиків і викликів. Важливо, щоб впровадження ІІІ було збалансоване, з урахуванням як технічних можливостей, так і етичних міркувань компанії.

2) Роботизація виробництва лікарських засобів в АТ «Фармак» може відігравати ключову роль у забезпеченні інноваційного розвитку підприємства. Впровадження роботизованих систем на фармацевтичних виробництвах дозволяє підвищити якість продукції, збільшити продуктивність та знизити виробничі витрати. Ось кілька ключових аспектів роботизації в контексті АТ «Фармак»:

А. Підвищення якості продукції: роботи можуть виконувати повторювані завдання з високою точністю, зменшуючи ризик людських помилок. Це критично важливо для фармацевтичної промисловості, де якість та точність є основними вимогами [5, с. 26].

Б. Збільшення продуктивності: роботи можуть працювати без перерв, забезпечуючи неперервне виробництво. Це дозволяє оптимізувати виробничі процеси та збільшити обсяги виробництва без необхідності додаткових інвестицій у розширення штату співробітників.

В. Зниження виробничих витрат: автоматизація допомагає скоротити витрати на працю та зменшити виробничі витрати в довгостроковій перспективі. Хоча початкові інвестиції в роботизацію можуть бути значними, вони часто окупаються за рахунок зниження операційних витрат.

Г. Гнучкість виробництва: роботизовані системи можуть бути швидко перенастроєні для виробництва різних типів лікарських засобів, що забезпечує високу гнучкість виробництва та можливість швидко реагувати на зміни ринкових вимог.

Д. Підвищення безпеки праці: роботизація дозволяє зменшити вплив небезпечних та шкідливих умов праці на співробітників, перекладаючи виконання ризикованих процесів на машини.

Е. Сприяння інноваціям: використання передових технологій у виробництві сприяє культурі інновацій на підприємстві, стимулюючи розробку нових продуктів та процесів.

Таким чином, роботизація виробництва в АТ «Фармак» не лише сприяє підвищенню ефективності та якості виробництва, але й відіграє ключову роль у забезпеченні інноваційного розвитку підприємства.

3) Організація праці співробітників має вирішальне значення для ефективності управління інноваційним розвитком в АТ «Фармак». Нові способи організації можуть сприяти підвищенню продуктивності, мотивації та задоволеності роботою працівниками підприємства. Ось декілька стратегій, які можуть бути застосовані у АТ «Фармак»:

А. Гнучкі робочі години та віддалена робота: надання співробітникам можливості вибору робочих годин та місця роботи може підвищити їхню мотивацію та продуктивність. Гнучкість допомагає збалансувати робоче та особисте життя, що сприяє збереженню високої працездатності.

Б. Крос-функціональні команди: створення команд, що складаються з співробітників різних відділів, може сприяти обміну знаннями та ідеями, що є ключовим для інноваційного розвитку. Така взаємодія може виявити нові можливості для інновацій та сприяти більш глибокому розумінню різних аспектів бізнесу [32].

В. Програми навчання та розвитку: інвестування в навчання та професійний розвиток співробітників може значно підвищити їхній інноваційний потенціал. Це включає як фахове навчання, так і розвиток м'яких

навичок, що сприяє кращому взаєморозумінню та співпраці всередині команди.

Г. Системи заохочення та винагород: розробка ефективних систем мотивації та визнання може значно підвищити зацікавленість співробітників у досягненні високих результатів. Заохочення не тільки фінансових досягнень, а й інноваційних ідей та ініціатив може створити позитивне середовище для творчості.

Д. Використання цифрових інструментів для співпраці: інтеграція сучасних цифрових інструментів для спілкування та співпраці може покращити координацію в команді, спростити обмін інформацією та збільшити загальну продуктивність.

Е. Культура відкритості та інновацій: формування корпоративної культури, що заохочує експерименти та прийняття ризиків, без страху перед помилками, може значно сприяти інноваційному розвитку. Важливо створити середовище, де співробітники не бояться висловлювати нові ідеї та пропонувати нестандартні рішення [8].

Застосування цих стратегій допоможе АТ «Фармак» створити продуктивне середовище, яке сприяє інноваціям та підвищить ефективність управління на підприємстві.

На стадії розроблення бізнес-пропозицій щодо удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак» рекомендується наступний розподіл функцій між учасниками (табл. 3.1).

Інноваційний інженер (на стадії реалізації він, як правило, виступає у ролі менеджера проекту) – головний у цій схемі. Саме від наявності та якості підготовки інноваційних інженерів залежить поява інновацій. Важливо забезпечити регулярну взаємодію між усіма учасниками інноваційного проекту, а також систему мотивації, за якої кожен співробітник зосереджується на досягненні результату в кожному проекті, оскільки тільки його робота забезпечує отримання ним заробітку та успіх у забезпеченні інноваційного розвитку АТ «Фармак».

Таблиця 3.1 – Розподіл функцій між учасниками бізнес-пропозицій щодо удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак»

Учасник	Функція
Інноваційний інженер	Пояснення відсутності запропонованої інновації на фармацевтичному ринку. Опис суті запропонованої інновації та оригінальності способу вирішення проблеми. Доказ наявності якісної переваги запропонованої інновації перед близькими за призначенням ринковими продуктами. Встановлення негативних наслідків під час впровадження та використання інновації. Виявлення ступеня досягнення потенційними конкурентами вирішення такої ж задачі чи альтернативного її варіанта. Пропозиція альтернативних та більш оптимальних шляхів вирішення подібної проблеми. Встановлення потреби у додаткових прикладних наукових дослідженнях реалізації окремих компонентів нового лікарського препарату. Пропозиція варіантів конструктивного та технологічного втілення запропонованої інновації. Вказує характеристики нового лікарського препарату, які мають бути представлені в остаточному варіанті документально оформленої інноваційної пропозиції.
Спеціаліст по маркетингу	Встановлення потреби, що задовольнить появу інновації на фармацевтичному ринку. Визначення категорій споживачів, для яких призначається інновація, та орієнтовної кількості цих споживачів. Встановлення максимальної ціни, яку споживач готовий заплатити за інновацію, що пропонується. Опис ринкової переваги запропонованої інновації перед близькими до призначення фармацевтичними продуктами. Розрахунок очікуваного ефекту внаслідок впровадження запропонованої інновації. Прогнозування потреби у цьому виді лікарського засобу у найближчому майбутньому.
Патентний повірений	Визначення наявності патентної чистоти щодо країн, де передбачається реалізація інновації. Виявлення в інноваційній пропозиції патентоспроможних рішень.
Економіст	Розрахунок витрат на конструкторсько-технологічну розробку та підготовку виробництва нового лікарського препарату. Визначення очікуваної собівартості нового лікарського препарату та її співвідношення з прийнятною ринковою ціною. Розрахунок очікуваного терміну окупності витрат на розробку та підготовку виробництва лікарського препарату.

Джерело: розроблено автором

Реалізація цих пропозицій може допомогти АТ «Фармак» не тільки підвищити рівень інновацій, але й зміцнити свої конкурентні позиції на ринку, підвищити ефективність внутрішніх процесів та сприяти сталому розвитку компанії.

3.2 Економічне обґрунтування доцільності розроблених пропозицій щодо удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак»

Для аналізу результатів реалізації заходів щодо вдосконаленню процесу управління інноваційним розвитком АТ «Фармак» оцінимо ефективність інноваційної діяльності за допомогою даних річної фінансової звітності, а також техніко-економічних показників ефективності.

Для початку складемо кошторис витрат на заходи щодо вдосконалення процесу управління інноваційним розвитком підприємства АТ «Фармак» (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Витрати на вдосконалення процесу управління інноваційним розвитком АТ «Фармак»

№	Заходи	Сума, тис. грн.
1	Захід 1 «Навчання співробітників у сфері інноваційної діяльності»	950,2
2	Захід 2 «Впровадження ІІІ» (розробка на замовлення)	1007,1
3	Захід 3 «Впровадження роботизації виробництва лікарських засобів»	10552,0
	Разом витрат	12509,2

Джерело: розраховано автором

Навчання співробітників у сфері інноваційної діяльності різняться терміном, складністю, престижністю та вартістю. Рекомендовано працівникам АТ «Фармак» проходити навчання на основі зарубіжних курсів / тренінгів, адже передові технології зосереджені у зарубіжних країнах (США, Китай). Вартість таких курсів варіюється від 1000 дол. за особу і вище.

Розробка ІІІ на замовлення може включати в себе витрати на розробників, дата-сайентистів, а також необхідне апаратне забезпечення та інші ресурси. Такий проект може коштувати від декількох тисяч до мільйонів доларів. Ми обрали мінімальне значення даного показника, більш точна сума буде відома після опрацювання усіх вимог підприємства [9, с. 311].

Окрім того, використання ІІІ передбачає обслуговування та підтримку необхідно також враховувати витрати на постійне обслуговування, оновлення та підтримку системи ІІІ.

Впровадження ІІІ вимагає додаткового навчання персоналу для ефективної взаємодії з новою системою, що також вимагає інвестицій, які включили у захід 1 «Навчання співробітників у сфері інноваційної діяльності».

Впровадження потужних ІІІ-систем також вимагає спеціалізованої апаратної інфраструктури, особливо для обробки великих обсягів даних або для виконання складних обчислень.

Вартість роботизації виробництва лікарських засобів може значно відрізнятися залежно від ряду факторів, включаючи розмір виробництва, конкретні процеси, які потребують автоматизації, та обраний рівень технологічної складності. Ось декілька ключових аспектів, які впливають на вартість:

- придбання обладнання: вартість роботизованого обладнання може коливатися від кількох тисяч до мільйонів доларів за одиницю, залежно від складності та функціональності робота. Виробничі лінії, які використовують високотехнологічне обладнання для автоматизації складних процесів, можуть коштувати значно дорожче;

- інтеграція систем: це включає програмування обладнання, налаштування зв'язків з іншими системами та оптимізацію процесів;

- навчання персоналу: перехід на роботизоване виробництво потребує додаткових витрат на навчання персоналу для роботи з новим обладнанням, його обслуговування та моніторингу [15, с. 140];

- технічне обслуговування та оновлення: регулярне технічне обслуговування та потенційні оновлення програмного забезпечення є необхідними для забезпечення безперебійної роботи роботизованого обладнання, що також вимагає додаткових витрат;

- енергоспоживання.

Витрати на впровадження: Включають витрати на планування, тестування,

запуск системи та перехідний період, протягом якого можливе зниження продуктивності.

Таким чином, на впровадження заходів щодо вдосконалення процесу управління інноваційним розвитком компанії АТ «Фармак» необхідно за рік витратити приблизно 12509,2 тис. грн.

На основі даних річної фінансової звітності за 2023 рік, представимо оцінку основних показників фінансового стану АТ «Фармак» за оптимістичним та песимістичним сценаріями (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Оцінка основних показників фінансового стану АТ «Фармак» на основі сценаріїв

№	Показник	Факт 2023	Оптимістичний сценарій	Песимістичний сценарій	Відхилення	
					оптиміст. сценарій / факт	песиміст. сценарій / факт
1	Коефіцієнт автономії	0,48	0,483	0,565	0,003	-0,085
2	Коефіцієнт фінансової залежності	0,22	0,19	0,25	0,03	-0,03
3	Коефіцієнт фінансового ризику	7,70	8,855	5,354	1,155	-2,346
4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-6,89	-5,857	-7,001	1,033	-0,111
5	Коефіцієнт структури покриття довгостр. вкладень	0,86	0,989	0,698	0,129	-0,162
6	Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	0,23	0,265	0,201	0,035	-0,210
7	Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,84	0,966	0,805	0,126	-0,035

Джерело: розраховано автором

Згідно розрахунків табл. 3.3, стає очевидним, що за оптимістичного сценарію, основні показники фінансового стану АТ «Фармак» покращились у

порівнянні із фактичним значення 2023 року. За песимістичного сценарію, навпаки, погіршились, що свідчить про погіршення фінансового стану досліджуваного підприємства.

Також з метою оцінки результативності заходів щодо вдосконаленню процесу управління інноваційним розвитком підприємства порівняємо такі ключові показники ефективності інноваційної діяльності АТ «Фармак», як кількість випробуваних технологій, кількість впроваджених технологій за результатами випробувань, додаткове виробництво лікарських засобів в результаті випробувань впровадження нових технологій [18, с. 157] (табл. 3.4, рис. 3.2).

Таблиця 3.4 – Показники ефективності інноваційної діяльності АТ «Фармак» після впровадження бізнес-пропозицій, %

Показники ефективності інноваційної діяльності	2023 р.	Після впровадження бізнес-пропозицій	Абсолютне відхилення, +/-
Кількість випробуваних технологій	100	138	38
Кількість впроваджених технологій за результатами випробувань	100	115	15
Додаткове виробництво лікарських засобів в результаті випробувань впровадження нових технологій	100	145	45

Джерело: розраховано автором

Отже, з табл. 3.4 бачимо, що відбулося зростання за всіма показниками інноваційної діяльності АТ «Фармак», зокрема зафіксовано зростання додаткового виробництва лікарських засобів в результаті випробувань впровадження нових технологій на 45%, кількість випробуваних інноваційних технологій зросла на 38%. Також зафіксоване збільшення кількості впроваджених технологій за результатами випробувань (на 15% у плановому році за рівнем з 2028 р.). Що наочно показує високу результативність запропонованих заходів щодо вдосконалення процесу управління інноваційним розвитком підприємства.

Результатами заходів щодо вдосконалення процесу управління інноваційним розвитком підприємства є найвищий рівень автоматизації та можливість моделювання технологічних процесів, які дозволяють керувати виробничими об'єктами віддалено [28, с. 10].

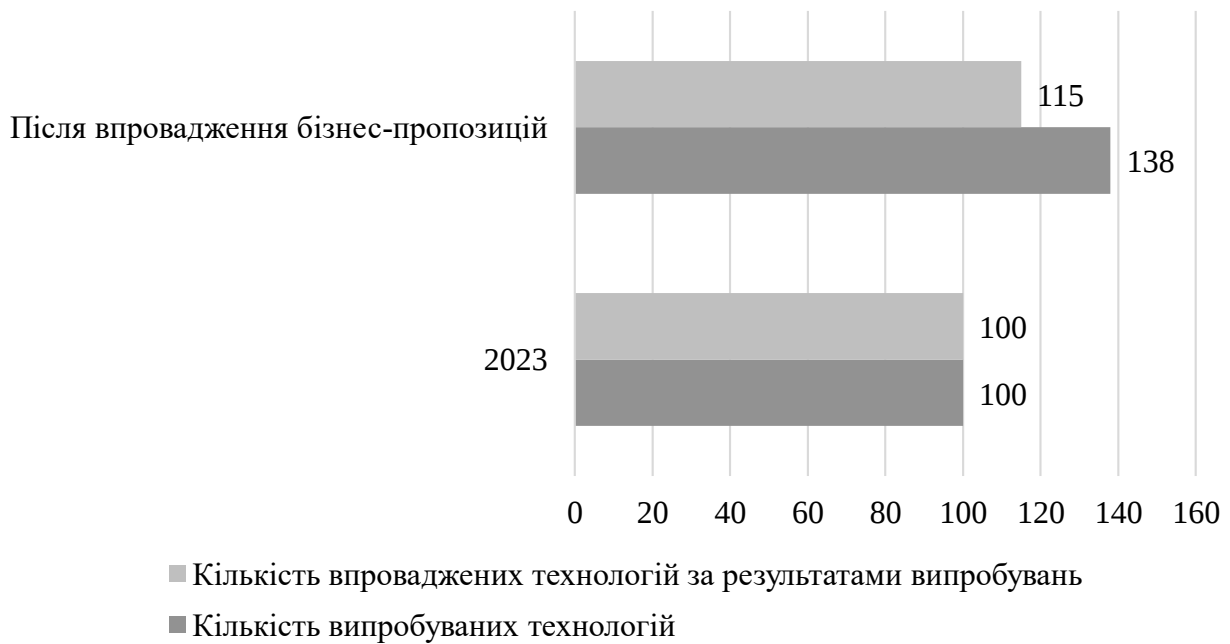

Рисунок 3.2 – Показники ефективності інноваційної діяльності АТ «Фармак» після впровадження бізнес-пропозицій, %

Джерело: розроблено автором

Для оцінки ефективності інноваційної діяльності АТ «Фармак» після впровадження бізнес-пропозицій, здійснимо розрахунок NPV (чиста поточна вартість) (табл. 3.5) за такою формулою:

$$NPV = \sum_{i=0}^n \frac{CF_i}{(1 + r^i)} \quad (3.1)$$

де, NPV (Net Present Value) – чиста поточна вартість інвестиційного проекту;

CF (Cash Flow) – грошовий потік;

r – ставка дисконтування;

n – загальна кількість періодів (інтервалів, кроків) $i = 0, 1, 2, \dots, n$ за весь

термін інвестування.

Таблиця 3.5 – Розрахунок NPV для оцінювання ефективності інноваційної діяльності АТ «Фармак» після впровадження бізнес-пропозиції №1 «Навчання співробітників у сфері інноваційної діяльності», тис. грн.

Період, років	Майбутня вартість	Дисконтний множник при ставці 10%	Теперішня вартість
1	560,90	0,909	509,86
2	601,99	0,826	497,24
Всього	1162,89	-	1007,10

Джерело: розраховано автором

Визначимо термін окупності. Середня сума грошового потоку:

$$1007,10 / 2 = 503,55 \text{ тис. грн.}$$

З врахуванням середньорічної вартості грошового потоку термін окупності по проекту складає:

$$950,2 / 503,55 = 1,89 \text{ роки.}$$

Із врахуванням розрахованої теперішньої вартості грошових потоків визначимо чистий приведений дохід:

$$1007,10 - 950,2 = 56,9 \text{ тис. грн.}$$

Для проекту значення $r^1=10\%$, для нього значення $NPV^1=56,9$ тис. грн. Значення r^2 приймаємо 30% , розрахуємо для нього чистий приведений дохід:

$$(560,90 / 1,3 + 601,99 / 1,3) - 950,2 = -55,67 \text{ тис. грн.}$$

Розрахуємо внутрішню норму доходності для проекту:

$$0,1 - 56,9 * (0,3 - 0,1 / -55,67 - 503,55) = 0,203 * 100\% = 20,3\%$$

Таким чином, можна зробити висновок про високу результативність заходів щодо вдосконалення процесу управління інноваційним розвитком підприємства АТ «Фармак».

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження, дає підстави зробити наступні висновки:

Досліджено сутність інноваційного розвитку підприємства. Інноваційний розвиток передбачає розробку та впровадження інновацій, їх цілеспрямований пошук за допомогою розвитку та реалізації творчого потенціалу персоналу та формування особливої інноваційно-організаційної культури та сприйнятливості нововведень.

В область інноваційного розвитку підприємства підпадають різні процеси, серед них: розробка нового продукту або якісна зміна існуючого продукту; запровадження нових видів діяльності; розвиток нових методів виробництва та розподілу (складування, доставка та реалізація) продукту; освоєння нових ринків збуту; розробка нових джерел постачання сировини та інших факторів виробництва; розвиток нових форм управління персоналом, у тому числі методів набору, оцінки та руху; впровадження нових методів та стандартів управління; реалізація нових чи змінених стратегічних напрямів підприємства; запровадження нових джерел (схем) отримання фінансових ресурсів; впровадження нових форм взаємодії з елементами зовнішнього середовища.

Розглянуто класифікацію та вибір напрямків інноваційного розвитку підприємства. Основними групами напрямів інноваційного розвитку підприємства є наступні: інновації у продукт/послугу, інновації у процес реалізації продукту/послуги, інновації у ресурсне забезпечення продукту/послуги. До першої групи належать інновації у технологію виробництва продукту, інноваційну модернізацію продукту. До другої – інновації в процесах аналізу інформації, пов'язаної з ринком, інновації в процес розширення ринків збуту товару, інновації у процес створення іміджу продукту, інновації у цінову політику. До третьої групи – інновації в управління кадрами, інновації в інфраструктуру продукту, інновації в реалізацію ключових функцій, що забезпечують інноваційний розвиток підприємства.

Описано методи вимірювання рівня інноваційного розвитку підприємства. В зарубіжній та українській літературі представлена велика кількість методів оцінки ефективності інноваційного розвитку, в т.ч. інноваційного потенціалу підприємства. Найбільш розповсюдженні із них традиційні методи не враховують специфіку інноваційного характеру, із-за чого вони не завжди є ефективними.

Представлено характеристику АТ «Фармак» як суб'єкта господарювання. АТ «Фармак» – лідер фармацевтичного ринку України за обсягами продажу лікарських засобів у грошовому вираженні (за даними Proxima Research у 2022 році). Штаб-квартира знаходиться у Києві, Україна. Голова наглядової ради компанії – Філя Жебровська. Виконавчий директор – Володимир Костюк. Місцезнаходження: 04080, вулиця Кирилівська, буд. 63, Київ.

Компанія виробляє понад 400 найменувань лікарських засобів. Препарати представлені у 14 терапевтичних групах. Серед основних напрямів – протизастудні, ендокринологічні, гастроентерологічні, кардіологічні, неврологічні препарати.

Здійснено оцінку фінансово-економічного стану АТ «Фармак». Чистий прибуток був присутнім у 2021-20213 рр.. Спостерігається його зменшення у 2022 році проти 2021 року на 364528 тис. грн. (22,26%); збільшення у 2023 році проти 2022 року на 274209 тис. грн. (21,53%).

Таким чином, проведений аналіз динаміки та структури балансу показав, що валюта балансу в 2023 році порівняно з 2022 роком зросла, за рахунок зростання усіх розділів балансу. Зафіксовано зростання результатів діяльності у поточному році, що свідчить про покращення показників діяльності АТ «Фармак».

Проведено аналіз стану інноваційного розвитку АТ «Фармак». АТ «Фармак» демонструє, як компанія може вести успішну комерційну діяльність, одночасно вносячи вагомий вклад у наукові дослідження та соціальний розвиток. Власне дослідне виробництво є ключовим елементом, що забезпечує інноваційний розвиток і підтримує високу конкурентоспроможність компанії на

глобальному ринку.

Розроблено бізнес-пропозиції щодо удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак». Можна виділити декілька ключових напрямків забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак»: інвестиції в дослідження та розробку (R&D); партнерство з науковими інститутами та університетами; впровадження передових технологій; розвиток корпоративної культури інновацій; залучення інвестицій та фінансування; моніторинг та оцінка інновацій тощо.

Обґрунтовано доцільність розроблених пропозицій щодо удосконалення забезпечення інноваційного розвитку АТ «Фармак». Згідно отриманих результатів аналізу, відбулося зростання за всіма показниками інноваційної діяльності АТ «Фармак», зокрема зафіксовано зростання додаткового виробництва лікарських засобів в результаті випробувань впровадження нових технологій на 45%, кількість випробуваних інноваційних технологій зросла на 38%. Також зафіксоване збільшення кількості впроваджених технологій за результатами випробувань (на 15% у плановому році за рівнем з 2023 р.). Що наочно показує високу результативність запропонованих заходів щодо вдосконалення процесу управління інноваційним розвитком підприємства.

Результатами заходів щодо вдосконалення процесу управління інноваційним розвитком підприємства є найвищий рівень автоматизації та можливість моделювання технологічних процесів, які дозволяють керувати виробничими об'єктами віддалено.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Вакалюк В.А. Інноваційний потенціал сучасного підприємства: структура та оцінка. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 4(15). С. 72-78.
2. Вікарчук О.І., Клімова І.О. Сутність інноваційного потенціалу підприємства. *Економіка. Управління. Інновації*. 2018. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2018_2_6.
3. Галушка З.І., Лусте О.О. Стратегії розвитку бізнесу: теорія і практика: навчю посіб.. Чернівці. ЧНУ, 2021. 180 с.
4. Головченко О.М. Удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності транспортних підприємств. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2023. № 21(3(52)). С. 346-364.
5. Головченко О. М., Мартинюк В. В. Перспективи інноваційного розвитку транспортної галузі України. Формування обліково-аналітичного забезпечення організаційно-управлінської підтримки суб'єктів національної економіки. *Міжнародна науково-практична конференція ОНУ ім. І. І. Мечникова*. Одеса, 2022. С. 25-27.
6. Горошанська О.О. Формування системи забезпечення інноваційного розвитку підприємства. *Розвиток харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі: проблеми, перспективи, ефективність: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конференції, 18 травня 2021 р. у 2-х ч. Ч. 1*. 2021. С. 172-173.
7. Грабчук І.Ф., Бугайчук В.В., Аляб'єва В.М. Стратегія інноваційного розвитку підприємства. *Економіка та суспільство*. Вип. 44. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1861>.
8. Грант М. Як Україні розвивати інноваційні виробництва у 2023 році? *Speka*. URL: <https://speka.media/yak-ukrayini-rozvivati-innovaciini-virobnictva-v-2023-roci-98d36p>.
9. Гуторов О.І. Інноваційна стратегія: значення, розробка, методи вибору.

Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». Харків, 2019. № 3. С. 307-319.

10. Дончак Л.Г., Мартусенко І.В., Шкварук Д.Г. Інноваційний потенціал підприємства та напрями підвищення ефективності його використання. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2021. №(1(48)). С. 65-69.

11. Єпіфанова І.Ю., Гладка Д.О. Інноваційний потенціал підприємства: сутність, складові та фактори впливу. *Економіка та суспільство*. 2018. № 14. С. 354-360.

12. Єпіфанова І., Гладка Д. Методичні підходи до оцінювання інноваційного потенціалу підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 3. С. 152-158.

13. Заїка С., Грідін О., Заїка О. Фінансові аспекти інноваційного розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2885/2809>.

14. Ілляшенко Н.С. Управління випереджаючим інноваційним розвитком промислових підприємств : монографія. Суми : Територія, 2019. 504 с.

15. Іжевський П., Потапова Н. Формування інвестиційного механізму забезпечення інноваційного розвитку суб'єкта господарювання. *Modeling The Development Of The Economic Systems*. 2023. № 1. С. 139-145.

16. Кащенко Н.Б., Формування інноваційної стратегії управління економічною активністю підприємства торгівлі, *Підприємництво та інновації*, 2020 №11-2. С. 37-43.

17. Копитко М.І. Управління інноваціями: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни у схемах і таблицях. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 292 с.

18. Левицький В., Радинський С. Удосконалення інноваційно-інвестиційної діяльності в період післявоєнної відбудови України: організаційний та нормативно-правовий аспект. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 84. № 5. С. 151-161.

19. Вакаренко С.М. Особливості інноваційного розвитку промислових підприємств в умовах діджиталізації. *Таврійський науковий вісник*. Серія:

Економіка». 2020. Випуск 3. С. 86-94.

20. Макаренко С.М. Теоретико-методологічні та прикладні засади формування інноваційної стратегії розвитку промислового підприємства. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2020. 234 с.

21. Маркіна І.А., Вороніна В.Л., Хорошко Д.Р. Управління інноваційним потенціалом як фактор стратегічного розвитку та конкурентних переваг підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. № 3 (26). С. 76-81.

22. Марченко О.І., Пустіва В.О. Розвиток інноваційних бізнес-процесів на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. Вип. 69. 2022. С. 99-103.

23. Маслак О.І., Квятковська Л.А. Система показників оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств. *Ефективна економіка*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=298>.

24. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ. 2019. 518 с.

25. Мігус І., Коваль Я. Інноваційний розвиток підприємств в умовах діджиталізації економіки. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. №2 (62). С. 159-165.

26. Остапчук Т.П. Менеджмент : підручник. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка». Житомир: Вид-во «Рута», 2021. 856 с.

27. Офіційний сайт АТ «Фармак». URL: <https://farmak.ua>.

28. Пантук К.О. Удосконалення системи управління інноваційною діяльністю ПрАТ «Ліктрави». Кваліфікаційна робота на здобуття кваліфікації «Бакалавр» за спеціальністю 073 «Менеджмент. Поліський національний університет Міністерства освіти і науки України, 2023. 33 с.

29. П'ятницька Г.Т., Григоренко О.М., Найдюк В.С. Методичні та практичні підходи до оцінювання інноваційного потенціалу малих підприємств ресторанного господарства. *Агросвіт*. 2019. № 4. С. 53-63.

30. Стадник В.В., Головчук Ю.О. Управління інноваціями на основі розвитку партнерських відносин підприємства: монографія. Кам'янець-

Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута». 2020. 232 с.

31. Сухоставець А. Інноваційний потенціал розвитку підприємництва. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2021. Вип. №1 (87).. С. 23-28.

32. Ткачук О.М., Германюк Н.В. Сучасне удосконалення інноваційної діяльності підприємства. *Економіка і організація управління*. 2020. № 4 (40). URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/10192>.

33. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с.

34. Теплюк М.А., Шапран О.А. Оцінювання рівня інноваційного розвитку підприємства в контексті інтеграції науки та бізнесу. *Збірник наукових праць «Стратегія економічного розвитку України»*. 2020. №46. С. 100-115

35. Теплюк М.А., Козенюк І.О. Комерціалізація інноваційної діяльності підприємства. *Збірник наукових праць «Економіка та підприємництво»* № 74, С. 64-76

36. Удовиченко Ю., Хобта В. Підвищення конкурентоспроможності економіки України шляхом впровадження інновацій. *Українське сьогодні – 2022: реалії війни та перспективи відновлення країни. Всеукраїнська наукова конференція: матеріали конф.*, м. Луцьк 20-21 жовт. 2022 р. Луцьк, 2022. С. 202-205.

37. Федоренко В.Г., Чуприна Ю.А., Куліков П.М. Економічне управління інноваціями: монографія / Київський національний університет будівництва та архітектури, Ін-т підготов. кадрів держ. служби зайнятості України, Європейська бізнес-асамблея (Оксфорд) та ін. Київ : ДКС-Центр, 2020. 372 с.

38. Юдіна М. Сучасні тенденції розвитку інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств в контексті національної безпеки країни. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 3. С. 259-262.

39. Юринець З.В., Гнилянська Л.Й., Юринець Р.В. Управління інноваційним розвитком : навч. посібник. Львів : СПОЛОМ, 2021. 132 с.

40. Makarenko S. Formation of an Innovative Competitiveness Management System of the Enterprise: On the Case of Ukraine's Healthcare. *Journal of Economics and Management Sciences*. 2020. vol. 3. № 1. Pp. 1-12.

41. Smiesova V. L., Ishchenko I.O. Innovation as the basis of increasing product quality and ensuring competitiveness of the enterprise. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*. 2020. Vol. 43. Hp. 76-82.

42. Yepifanova I., Dzhedzhula V. Methodology of evaluation of innovative potential of enterprises. *Agricultural and Resource Economics*. 2020. No 6 (3). Pp. 171-190.

Додаток А

Таблиця А.1 – Узагальнена система економіко-соціального оцінювання інноваційного розвитку підприємства

Вид показника	Відповідні коефіцієнти
1	2
ПОКАЗНИКИ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА $УП_{IP} = П_{1.1} * Z_{1.1} + П_{1.2} * Z_{1.2} + \dots + П_{1.14} * Z_{1.14}$	
Виробничо-технологічні показники	- коефіцієнт оновлення продукції (П_{1.1}), - коефіцієнт основних виробничих фондів (П_{1.2}), - коефіцієнт фондівдачу (П_{1.3}), - коефіцієнт матеріаломісткості (П_{1.4}), - коефіцієнти механізації та автоматизації виробництва (П_{1.5}), - коефіцієнт прогресивності технологій (П_{1.3}).
Науково-технічний показник	- коефіцієнт наукомісткості (П_{1.7}).
Фінансово-економічні показники	- коефіцієнт самофінансування (П_{1.8}), - коефіцієнт використання позиченого капіталу (П_{1.9}), - коефіцієнт витрат на придбання результатів НДДКР (П_{1.10}), - коефіцієнт рентабельності інвестиційної діяльності (П_{1.11}), - коефіцієнт рентабельності реалізованої інноваційної продукції (П_{1.12}).
Трудові показники	- коефіцієнт плинності кадрів (П_{1.13}), - коефіцієнт частки спеціалістів, які виконують наукові та науково-технічні роботи (П_{1.14}).
ПОКАЗНИКИ РІВНЯ МАРКЕТИНГОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА $УП_{МЗIP} = П_{2.1} * Z_{2.1} + П_{2.2} * Z_{2.2} + \dots + П_{2.6} * Z_{2.6}$	
Система маркетингових показників	- коефіцієнт ринкової частки (П_{2.1}), - коефіцієнт передпродажної підготовки (П_{2.2}), - коефіцієнт зміни обсягів продажу (П_{2.3}), - коефіцієнт доведення продукту до споживача (П_{2.4}), - коефіцієнт рекламної діяльності (П_{2.5}), - коефіцієнт використання зв'язків з громадськістю (П_{2.6}).
ПОКАЗНИКИ СОЦІАЛЬНОГО РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА $УП_{CPIR} = П_{3.1} * Z_{3.1} + П_{3.2} * Z_{3.2} + \dots + П_{3.6} * Z_{3.6}$	

Продовж. табл. А.1

1	2
Показники розвитку системи гуманізації праці	- коефіцієнт кваліфікаційного рівня ($P_{3.1}$), - коефіцієнт можливості для розвитку працівників та їхнього професійного зростання ($P_{3.2}$), - коефіцієнт витрат на підготовку та навчання працівників ($P_{3.3}$), - коефіцієнт рівня соціальної напруженості в трудовому колективі ($P_{3.4}$), - коефіцієнт участі працівників в управлінні підприємством ($P_{3.5}$).
Показники розвитку системи соціальних гарантій персоналу	- коефіцієнт формування доходів працівників та рівень оплати праці ($P_{3.6}$), - коефіцієнт участі підприємств у соціальній підтримці працівників ($P_{3.7}$).
Показники розвитку системи безпеки та охорони праці	- коефіцієнт відповідності робочих місць санітарно-гігієнічним вимогам ($P_{3.8}$), - коефіцієнт рівня безпеки та охорони праці на підприємстві ($P_{3.9}$).
Показники розвитку системи корпоративної відповідальності	- коефіцієнт виконання обов'язків перед бюджетом ($P_{3.10}$), - коефіцієнт створення робочих місць ($P_{3.11}$), - коефіцієнт витрат на екологізацію виробництва ($P_{3.12}$).

Джерело: розроблено автором на основі [1, с. 75; 12, с. 154; 14, с. 229; 23; 42, с. 184; 38, с.

260]

**Примітка:*

$УП_{IP}$, $УП_{МЗIP}$, $УП_{CPIP}$ – узагальнюючі показники відповідно рівня інноваційного потенціалу, маркетингового забезпечення інноваційної продукції, соціального розвитку підприємства;

$P_{i,j}$ – часткові показники за напрямками інтегральної оцінки;

$Z_{i,j}$ – коефіцієнти вагомості часткових показників за напрямками інтегральної оцінки, розраховані на основі методу експертного оцінювання.

Додаток Б

